

Gepubliseer op:

Deur Christus Alleen

Tuisblad van dr. A.H. Bogaards

www.enigstetroos.org



Aan Christus gelijkvormig

Dr. W.H. Velema

Elektronische Versie

In deze elektronische tekst duidt ^[xx] de originele bladzijnummers aan.

Inhoud

WOORD VOORAF	5
1. BETEKENIS EN BEHANDELING VAN HET THEMA.....	6
Met Christus	6
De interpretatie van prof. Herman Ridderbos.....	7
De betekenis van de doop.....	8
Vragen bij Ridderbos' visie	9
Nog enkele andere teksten.....	10
2. AFSTERVEN EN OPSTAAN - ZONDAG 33.....	11
Omschrijving van de bekering in deel 3 van de Catechismus.....	11
Droefheid over de zonde	11
Vreugde in God	12
Paulus over oude en nieuwe mens	12
De toepassing van het heil	13
De toepassing van wat Christus heeft verworven	13
3. GESTORVEN MET CHRISTUS.....	15
Het gaat om twee polen.....	15
Colossenzen 2:19	15
Paulus ziet ook op wat met hen is gebeurd.....	16
Calvijn over de wedergeboorte.....	17
Paulus grijpt terug op de doop	17
De verhouding doop en geloof	18
De pneumatische werkelijkheid wordt in de doop afgebeeld	19
Hoe nu met de kinderdoop?	20
Calvijn over de betekende zaak	20
Het verband met Romeinen 6:4	20
Opgewekt zijn met Christus wil zeggen: Christus is mijn leven	21
2 Corinthe 5:15	22
4. DOOR DE WET VOOR DE WET GESTORVEN.....	24
Galaten 2:19 en 20	24
Leven voor de wet het tegenovergestelde van leven voor God	24
Door de wet voor de wet gestorven.....	25
Het verband van Galaten 2:19 met vers 20.....	26
Christus leeft in mij - een geloofsbeleving.....	26
De plaats van de wet	27
Paulus deelt er zelf in	28
Alleen maar persoonlijke ervaring?	28
De wet in het kader van het evangelie	29
Sterven en leven horen bij elkaar	29
5. LEVEN MET CHRISTUS	31
Het sterven is gericht op het leven	31
Sterven is: alle eigengerechtigheid opgeven.....	32
Filippenzen 3:10	32
Geen chronologische herhaling van de feiten uit Jezus' leven	32
Sterven is een gestalte van het opstandingsleven	33
Christus drukt Zijn beeld in ons af	34
Calvijn over inwendige en uitwendige doding	34
De betekenis van lijden om Christus' wil	35
6. HOUDT HET DAARVOOR.....	37
Onze positie.....	37
Praktische betekenis	38
Nog niet volmaakt.....	39
De Geest is de garantie.....	39
Past Zondag 33 bij Paulus?.....	40

7. DE TROOSTER ZAL ALLES LEREN EN INDACHTIG MAKEN	41
Praktische samenvatting	41
De Trooster: met, bij en in u	41
De Geest overbruggt de afstand	41
Toeëigening door de Geest	42
"Onderwijs door herinnering"	42
Kennen van zonde en schuld	43
Vreugde in God de Vader	43
Het uitzicht	44
LITERATUURLIJST	45

Serie Pasmunt

Onder redactie van prof. dr. W. van 't Spijker, dr. W. Balke, drs. L. van Driel, drs. K. Exalto

In deze serie verschenen tot nu toe:

Prof. dr. W. van 't Spijker:

Doop in plaats van besnijdenis, 2e druk

Dr. A. Noordegraaf:

Kerk en samenleving

Prof. dr. ir. E. Schuurman:

Christenen in Babel

Prof. dr. J. van Genderen:

De verwachting van een duizendjarig vrederijk, 2e druk

Drs. K. Exalto:

Binnen of buiten - over uitverkiezing

H.J. Takken:

Evangelie en moslims

Prof. dr. W. van 't Spijker:

De Heilige Geest als Trooster

Drs. K. Exalto:

Het Avondmaal in de praktijk

Drs. L. van Driel:

Over het lijden en God

Ds. H.G. de Graaff:

Zalving met de Heilige Geest

Prof. dr. W.H. Velema:

Aan Christus gelijkvormig

PASMUNT 11

De serie Pasmunt behandelt actuele zaken in kleine boekjes. Vanuit de schatten van de reformatie wordt richting gegeven aan geloof en leven voor mensen van nu. Pasmunt geeft goede stof voor weinig geld over zeer veel uiteenlopende onderwerpen. Pasmunt geeft vooral jongeren antwoorden op veel vragen. Met deze boekjes kun je je te weer stellen. Zij geven geestelijke pasmont voor het dagelijks leven.

Dit deeltje wil de nieuwtestamentische uitdrukking 'aan Christus gelijkvormig' wat nader bekijken. In hoeverre kunnen wij spreken over het meeleven van het lijden, het sterven en de opstanding van Christus? Professor Velema inventariseert de bijbelse gegevens en gaat daar heel praktisch op in, om daardoor de geloofsbeleving te verdiepen en te stimuleren. Centraal staat hierbij de vraag: Wat wil het voor een gelovige zeggen dat Christus in hem gestalte krijgt?

Redactie Pasmunt:

Prof. dr. W. van 't Spijker, dr. W. Balke, drs. K. Exalto, drs. L. van Driel.

[7] WOORD VOORAF

Dit boekje is ontstaan uit het verlangen om hoofdstuk 5 van mijn boek "Wet en Evangelie" enigszins populair weer te geven. Dat hoofdstuk gaat over "De wet en de orde des heils".

Toen ik met de uitvoering van dit voornemen bezig was, bemerkte ik hoe centraal bij dit onderwerp de teksten van Paulus zijn, die spreken over "met Christus gestorven en opgewekt".

Aan een bespreking van die teksten is dit boekje gewijd. "Pasmunt" is een populaire serie. Schrijvende binnen dit kader moet ik ervan afzien allerlei opvattingen van anderen te bespreken. Een enkele maal verwijs ik naar het standpunt van prof. Herman Ridderbos. Met nadruk zij gezegd dat andere Nederlandse exegeten zijn standpunt delen. In een wetenschappelijk geschrift zou ik veel dieper op de positie van Ridderbos en anderen zijn ingegaan. Nu moet ik daarvan afzien, zij het met moeite.

Het gaat mij om een zo eenvoudig en duidelijk mogelijke bespreking van de desbetreffende teksten bij Paulus.

In de beknopte literatuurlijst kan men de volledige titels vinden van de weinige werken waarnaar de bladzijdecijfers tussen haakjes verwijzen. Als twee werken van een auteur genoemd zijn, heb ik bij de verwijzing het jaartal van verschijnen van het bedoelde boek erbij genoemd. Deze verwijzingen zijn zeer beperkt gehouden.

Het verheugt me, dat ik na het schrijven van dit boekje ontdekte, dat het in de literatuurlijst genoemde geschrift van de Amerikaanse hoogleraar R. Gaffin tot ongeveer dezelfde accenten in de uitleg kwam als welke ^[8] ik leg. Ik heb ervan afgezien dit met citaten of verwijzingen te staven. Hij citeert verschillende Nederlandse schrijvers onder wie ook Ridderbos.

Van harte hoop ik dat dit boekje de geïnteresseerde lezer zal helpen enkele centrale teksten uit de brieven van Paulus beter te verstaan.

Apeldoorn, najaar 1988

W.H.Velema

^[9] 1. BETEKENIS EN BEHANDELING VAN HET THEMA

Met Christus

In het Nieuwe Testament komen we meermalen de uitdrukking *met Christus* tegen. Een willekeurige opsomming van enkele teksten brengt ons tot het volgende resultaat: "Hoe zal Hij die zelfs Zijn eigen Zoon niet gespaard, maar voor ons allen overgegeven heeft, ons *met Hem* ook niet alle dingen schenken", Romeinen 8:32. "Uw leven is verborgen *met Christus* in God", Colossenzen 3:3. "Ik verlang heen te gaan en *met Christus* te zijn", Filippenzen 1:23. Diezelfde gedachte ontmoeten we in 1 Thessalonicenzen 4:14: "Want indien wij geloven, dat Jezus gestorven en opgestaan is, zal God ook zo hen, die ontslapen zijn, door Jezus weder brengen *met Hem*." In 5:10 van dezelfde brief lezen we: "maar tot het verkrijgen van zaligheid door onze Here Jezus Christus, die voor ons gestorven is, opdat wij, hetzij wij waken, hetzij wij slapen, tezamen *met Hem* zouden leven".

Er zijn meer uitdrukkingen in het Nieuwe Testament waarin de betrokkenheid op Christus in het voorzetel *met* tot uitdrukking komt. De betrokkenheid betekent in de eerste plaats door Hem bepaald te zijn, door wat met Hem op aarde, in Zijn vernedering is gebeurd; ook door wat in Zijn verhoging Hem ten deel is gevallen. Het altijd met Hem zijn, heeft de betekenis van in Zijn tegenwoordigheid te verkeren. Ook dan spreekt ongetwijfeld de gedachte mee aan alles wat Hij voor de Zijnen heeft gedaan. Het gaat dus om het delen in het heil dat Hij verworven heeft, op een zo directe wijze, dat de relatie wordt uitgedrukt door "met Christus". Wat Hij deed is bepalend voor hen in hun heden ^[10] en geeft verwachting voor hun toekomst.

Tot heden hebben we een aantal uitdrukkingen buiten beschouwing gelaten, die verband leggen tussen Jezus' sterven, opstaan en de Zijnen. We denken hier speciaal aan teksten als Efeze 2:5 en 6: "ons, hoewel wij dood waren door de overtredingen heeft Hij mede levend gemaakt met Christus, - door genade zijt gij behouden - en heeft ons mede opgewekt en ons mede een plaats gegeven in de hemelse gewesten in Christus Jezus". Ook elders vinden we deze uitdrukking: bijvoorbeeld Colossenzen 2:12: "In Hem zijt gij ook mede opgewekt door het geloof aan de werking Gods, die Hem uit de doden heeft opgewekt." En in 3:1 schrijft Paulus: "Indien gij dan met Christus opgewekt zijt, zoekt de dingen, die boven zijn, waar Christus is, gezeten aan de rechterhand Gods."

Ons interesseert de vraag wat dit betekent: gestorven met Christus, opgewekt met Hem en met Hem in de hemelen gezet. Het is duidelijk dat het ook in deze teksten gaat om het door Hem bepaald zijn. De voortgang in deze teksten vergeleken met de in het begin genoemde bestaat hierin, dat specifieke momenten uit Jezus' leven, met name Zijn sterven, en uit Jezus' verheerlijking, met name Zijn opstanding en hemelvaart, aan de gelovigen worden toegekend. Dat wil zeggen, dat zij zo op die feiten worden betrokken, dat ze hun ten goede komen. Paulus gaat nog verder. Hij zegt zelfs dat wat Jezus overkomen is, ook van hen geldt. Het mag van hen gezegd worden: zij zijn met Hem gestorven en opgewekt. Zij zijn met Hem in de hemelen gezet.

Een nauwer verbinding tussen deze feiten uit Jezus' bestaan en de gelovigen is nauwelijks denkbaar. Wat van Hem gezegd wordt, wordt aan hen toegeschreven. Deze uitspraken van Paulus zijn op het eerste gezicht duidelijk. Wat van Jezus geldt, geldt ook van hen. Dezelfde werkwoorden, waarin de ervaringen van Jezus worden uitgedrukt, worden ook voor de gelovigen ^[11] gebruikt. Heel duidelijk is Galaten 2:20: "met Christus ben ik gekruisigd". In Romeinen 6:1v. wordt op dit feit zelfs een duidelijke vermaning gebaseerd: "Mogen wij bij de zonde blijven, opdat de genade toeneme? Volstrekt niet! Immers, hoe zullen wij, die der zonde gestorven zijn, daarin nog leven?"

De uitdrukking, der zonde gestorven zijn, ziet ongetwijfeld op dezelfde werkelijkheid, als welke in de voorgaande teksten werd uitgedrukt. Het met Christus gestorven zijn is metterdaad hetzelfde als der zonde gestorven zijn.

In Romeinen 7 doelt Paulus op ditzelfde feit, als hij spreekt over de relatie van de

gelovigen tot de eisende en de veroordelende wet. Hij gebruikt daar het beeld van een getrouwde vrouw. Zij is door de wet aan haar man gebonden, zolang hij leeft. Als de man sterft, dan is zij ontslagen van de wet. Dan is zij vrij om een andere man te trouwen, zonder dat zij echtbreuk pleegt.

Paulus' conclusie uit dit voorbeeld is: "Bijgevolg, mijn broeders, zijt ook gij dood voor de wet, door het lichaam van Christus, om het eigendom te worden van een ander, van Hem die uit de doden opgewekt is, opdat wij Gode vrucht zouden dragen", 7:2-4.

Hoewel het hier niet met zoveel woorden wordt gezegd, is het toch wel duidelijk dat "dood voor de wet" voortvloeit uit het met Christus gestorven zijn. Wie met Christus gestorven is, is ontslagen van de band aan en onttrokken aan de heerschappij van de wet. "God heeft immers door Zijn eigen Zoon te zenden in een vlees, aan dat der zonde gelijk, en wel om de zonde, de zonde veroordeeld in het vlees, opdat de eis der wet vervuld zou worden in ons, die niet naar het vlees wandelen, doch naar de Geest", Romeinen 8:3.

De vraag die ons nu met te meer kracht bezighoudt is deze: *Hoe* geldt van de gelovigen dat ze met Christus gestorven, opgewekt en in de hemel gezet zijn? Geldt dat als inhoud van de geloofsrelatie die tussen ^[12] Christus en hen is ontstaan? Zegt het óók iets over wat met hen zelf is gebeurd?

De interpretatie van prof. Herman Ridderbos

We herinneren aan de woorden van de zo bekende nieuwtestamenticus prof. Herman Ridderbos: met de uitdrukking aan of voor de zonde gestorven zijn, wordt "niet een ethische of mystieke werkelijkheid aangeduid. Het gaat, zoals uit heel het verband duidelijk blijkt, niet om het sterven voor de zonde in overdrachtelijke zin (de bekering of iets dergelijks), maar om het participeren van de gemeente in de dood en de begrafenissen van Christus, in de eenmalige heilshistorische zin van het woord" (225).

Met de afwijzing van een ethische of *mystieke* werkelijkheid bedoelt Ridderbos ongetwijfeld dat Paulus hier niet doelt op wat zich in het hart van een gelovige voltrekt; dus niet op de ervaring die een gelovige doormaakt, als hij tot geloof komt en in het geloof leeft. In een noot wijst Ridderbos de uitleg van Greijdanus af, die de tekst wel in deze zin uitlegt. Greijdanus denkt bij het sterven met Christus aan wat *in* een mens gebeurt, als hij tot geloof in Christus komt. Men kan ook wel zeggen: aan wat er *met* een mens gebeurt. Het voltrekt zich door de Heilige Geest in een mens. Bij deze uitleg ziet "sterven met Christus" op de ervaring van een gelovige die Christus leert kennen.

Wat de *ethische* werkelijkheid betreft, moeten we vooral denken aan de strijd tegen de zonde. De gedachte dat wij hoe langer hoe meer van de zonde afkerig worden en losraken; dat wij tegen de zonde strijden en dat deze haar heerschappij over ons leven verliest. Hier ligt de nadruk op de toeneming in heiliging, door succes in de strijd tegen de zonde. Dit wordt dan een ethische werkelijkheid genoemd.

Gemeenschappelijk in beide is dat de mystieke en ethische werkelijkheid ziet op wat *in* ons gebeurt door de kracht van de Heilige Geest. Het is de beleving van de ^[13] band met Christus door de werking van de Heilige Geest.

Ridderbos wijst deze uitleg resoluut van de hand. Naar zijn gedachte gaat het om een werkelijkheid buiten ons, om wat toen en daar met Christus is gebeurd, op Golgotha, in de tuin van Arimethea op Pasen, en op de Olijfberg. Het gaat om de heilsfeiten, die als eenmalig gebeuren hun betekenis hebben in de voortduur van het leven van de gelovigen. Ridderbos drukt dat uit met de woorden: "het participeren van de gemeente in de dood en begrafenissen van Christus, in de eenmalige heilshistorische zin van het woord". Het is geen proces dat zich in hun leven voltrekt. Het is een feit (of een meervoud van feiten) dat hun wordt toegerekend.

Om het op een formule te brengen: bij Ridderbos heeft de uitdrukking met Christus gestorven, begraven, opgestaan en in de hemel gezet, de betekenis van wat buiten hen

is geschied, en hun door de genadige toerekening van God ten goede komt. Ridderbos herinnert ter verklaring van deze teksten ook aan 2 Corinthe 5:14, dat indien Een voor allen gestorven is, zij dan allen gestorven zijn. Het "met Christus" heeft ten diepste geen andere betekenis dan dat zij begrepen zijn in Zijn dood. Het eenmalige feit van Zijn dood komt hun ten goede. Dat wordt hun toegerekend.

Ditzelfde concludeert Ridderbos uit het reeds genoemde vers Romeinen 7:4. Toen Christus stierf, stierven zij en Zijn dood was hun dood.

De door Ridderbos afgewezen uitleg willen wij karakteriseren als de omschrijving van een pneumatische werkelijkheid. Dat is dus een werkelijkheid die de Heilige Geest in de gelovigen tot stand brengt, zodat sterven met Christus niet alleen betekent zich voor zijn behoud exclusief en radicaal op Christus' dood betrokken te weten. Het betekent ook - men lette op dit ook - dat wat met Christus toen en daar is gebeurd, zich *in ons leven* voltrekt.

[14] Voor de onderscheiding: participatie in de heilshistorische zin van het woord én pneumatische werkelijkheid wordt ook wel eens heel eenvoudig het onderscheid gebruikt: heilshistorisch en heilsordelijk.

We onderstrepen dat, wat ons betreft, de pneumatische, heilsordelijke uitleg niet voorbijziet aan het gebeuren toen en daar. Zij vindt het heilshistorische echter niet voldoende om de diepte van de uitdrukking "met Christus gestorven en opgewekt", te peilen. Om de betekenis er van te omschrijven is meer nodig, namelijk - als we ons deze onderscheiding nu mogen veroorloven - naast het christologische ook het pneumatologische. *Met Christus gestorven zegt niet alleen iets van wat Christus eenmaal voor ons onderging (christologisch). Het zegt evenzeer iets van wat de Geest in ons doet (pneumatologisch).*

De probleemstelling zal duidelijk zijn: *óf alleen buiten ons* en ons ten goede geschied: *óf ook: in ons verwerkelijk*, zodat met Christus gestorven niet alleen de betekenis van Jezus' dood aangeeft, maar ook beschrijving van een ervaren werkelijkheid bevat.

Om alle misverstanden te voorkomen zij duidelijk gezegd, dat Ridderbos niet wil ontkennen dat hetgeen eenmaal heilshistorisch is geschied, deel wordt van de gelovigen. Zij krijgen wel tot dat feit een relatie, maar zo dat ze zeggen: toen en daar ben ik met Christus gestorven. Ik ben erin begrepen. Wat toen is gebeurd, wordt niet in een pneumatische werkelijkheid meebeleefd. Wie met de uitleg wel deze kant uitgaat, zit op de lijn van de mystieke betekenis, die door Ridderbos resoluut van de hand wordt gewezen. Het gaat om een ingrijpend verschil van uitleg.

De betekenis van de doop

De uitleg van Ridderbos wordt versterkt door het feit dat hij deze uitleg mede gerechtvaardigd vindt, omdat de doop de inlijving in Christus uitdrukt. Het is met name in Romeinen 6:3-9, dat wij het met Christus ^[15] gestorven en opgewekt zijn, met de doop in verband gebracht zien worden. "Of weet gij niet, dat wij allen, die in Christus Jezus gedoopt zijn, in zijn dood gedoopt zijn? Wij zijn dan met Hem begraven door de doop in de dood, opdat, gelijk Christus uit de doden opgewekt is door de majesteit des Vaders, zo ook wij in nieuwigheid des levens zouden wandelen. Want indien wij samengegroeid zijn met hetgeen gelijk is aan zijn dood, zullen wij het ook zijn (met hetgeen gelijk is) aan zijn opstanding; dit weten wij immers, dat onze oude mens medegekruisigd is, opdat aan het lichaam der zonde zijn kracht zou ontnomen worden en wij niet langer slaven der zonde zouden zijn; want wie gestorven is, is rechte vrij van de zonde. Indien wij dan met Christus gestorven zijn, geloven wij, dat wij ook met Hem zullen leven, daar wij weten, dat Christus, nu Hij uit de doden is opgewekt, niet meer sterft: de dood voert geen heerschappij meer over Hem."

Met een verwijzing naar 1 Corinthe 12:13 en Galaten 3:27 stelt hij dat de *corporatieve* gedachte hier dominerend is. "Door in Christus gedoopt te zijn en aldus Christus toe te behoren heeft hetgeen eenmaal in Hem geschied is, ook geldigheid voor de zijnen, ja

kan van hen gezegd worden dat zij met Hem zijn begraven en zijn gestorven voor de zonde. Dit laatste is dus niet slechts een sacramenteel gebeuren, maar duidt de participatie der gelovigen aan (door middel van het doop-sacrament) in het heilsgebeuren op Golgotha en in de hof der opstanding" (225). ..."Dit heilshistorische wordt de gelovige sacramenteel toegeëigend en Paulus kan zich daarom voor het eerste op het laatste beroepen" (225). Corporatief: zij zijn één lichaam met Hem.

Verderop herinnert Ridderbos eraan dat er geen identiteit (persoonsgelijkheid) is tussen Christus en de Zijnen. Dat blijkt uit Romeinen 6:5: ingelijfd in hetgeen aan zijn dood gelijk is, zo zullen we het ook zijn in hetgeen aan zijn opstanding gelijk is. We citeerden ^[16] reeds Romeinen 8:3 waar Paulus zegt dat Christus gekomen is in de gelijkheid van het zondige vlees, maar zonder zelf zondig te zijn. Ridderbos concludeert dan: de gemeente participeert *suo modo* (dat is op haar wijze, dus zonder met Christus identiek te zijn) in Christus' dood en opstanding. "Anderzijds is deze gelijkheid niet slechts een symbolische of noëtische overeenkomst, maar een heilshistorische gelijkheid krachtens haar één zijn met Christus" (226). Noëtisch wil zeggen: het betreft alleen ons kennen.

De eenzijdige, heilshistorische uitleg ziet Ridderbos gelegitimeerd en bevestigd door de verwijzing naar de doop in Romeinen 6:4. Uit onze doop kunnen we - zo meen ik Ridderbos' bedoeling te mogen samenvatten - aflezen dat we met Christus gestorven en opgewekt zijn. Er moet uiteraard geloof zijn! Zonder geloof is er geen band aan Christus. Maar wie gelooft, mag zeggen: ik ben met Christus gekruisigd, begraven en opgestaan. Deze uitspraak over onszelf, zegt alles over Christus in Zijn betekenis voor ons. Zij zegt niets over wat zich in ons voltrekt.

Vragen bij Ridderbos' visie

Hier liggen voor ons de vragen. Houdt de bedoeling van Paulus inderdaad halt bij datgene wat zich buiten ons voltrekt en ons dan ten goede komt? Wil Paulus er niet méér mee aanduiden dan wat Christus voor ons gedaan en ondergaan heeft?

We willen nog eenmaal Ridderbos het woord geven, ook om hem ten volle recht te doen. Op grond van Romeinen 6:1-10, door hem een klassieke plaats genoemd aangaande het gestorven en opgewekt zijn met Christus, stelt hij vast dat het sterven en opstaan der gemeente

"ten eerste in die heilshistorische werkelijkheid van Christus' dood en opstanding is begrepen;

ten tweede aan de gelovigen in de doop als sacramentele inlijving in Christus wordt toegeëigend;

^[17] *ten derde* de inhoud vormt van het actuele geloofsoordeel der gemeente aangaande zichzelf;

ten vierde zijn uitwerking moet vinden in haar aan God gehoorzamen levensopenbaring" (228).

We willen hier twee opmerkingen bij maken. In de doop wordt dit ons als sacramentele inlijving toegezegd. Ridderbos stelde hierboven, dat Paulus zich voor de heilshistorische betrokkenheid op de doop kan beroepen (225). Hierdoor krijgt naar ons oordeel de doop een vooral noëtische betekenis. Wie zijn doop verstaat, kan daaruit aflezen dat hij in het heilsgebeuren is betrokken. Op blz. 456 schrijft Ridderbos: "Ongetwijfeld heeft de doop in deze verhouding de belangrijke *noëtische* betekenis van persoonlijke bevestiging en verzekering van hetgeen eenmaal in corporatieve zin in Christus is geschied. Paulus appelleert telkens weer op de doop als *bewijs* en *kengrond* van het aandeel der gemeente in Christus."

Hier ligt voor ons de moeite met Ridderbos' eenzijdige uitleg. Zij is een voor het geloof noëtische kwestie. Wij lezen de dingen die van ons gelden af uit wat in de doop met ons is gebeurd.

Een tweede opmerking is deze, dat uitwerking van dit alles in een aan God gehoorzame levensopenbaring consequentie is van het met Christus gestorven en opgewekt zijn! Men kan echter niet zeggen dat het opgestaan zijn met Christus zelf bestaat in die gehoorzaamheid. Die gehoorzaamheid is de uitwerking ervan.

Nog enkele andere teksten

We herinneren nu aan enkele uitspraken van Paulus, die tot heden ongenoemd zijn gebleven: "Te allen tijde het sterven van Jezus in het lichaam omdragende, opdat ook het leven van Jezus zich in ons lichaam openbare. Want voortdurend worden wij, die leven, aan de dood overgeleverd, om Jezus' wil, opdat ook het leven van Jezus zich in ons sterfelijk vlees openbare. ^[18] Zo werkt dan de dood in ons, doch het leven in u", 2 Corinthe 4:10-12. Hier is het sterven van Christus in Paulus' geloofsbestaan een pneumatische (dat is Geestelijke) werkelijkheid. Deze tekst is niet enkel te verklaren met een verwijzing naar wat toen en daar op Golgotha is gebeurd! Wat daar is gebeurd, voltrekt zich pneumatisch, in Paulus' bestaan hier en nu.

We denken ook aan Filippenzen 3:10-11: "Dit alles om Hem te kennen en de kracht Zijner opstanding en de gemeenschap aan Zijn lijden, of ik, aan Zijn dood gelijkvormig wordende, zou mogen komen tot de opstanding uit de doden." Het gaat hier niet enkel om de eenmalige heilshistorische betekenis van het lijden van Christus. Het gaat om de pneumatische werkelijkheid van de gemeenschap aan Zijn lijden en van het aan Zijn dood gelijkvormig worden.

Stellig hebben deze uitspraken alles te maken met wat toen en daar, eenmalig, beslissend - eens voor altijd, Romeinen 6:10; zie ook het eenmaal in Hebrëeën 9:26-28 - heilshistorisch is gebeurd.

De betekenis van Christus' lijden en dood werkt zich echter pneumatisch ook uit in wat Paulus hier en nu beleeft. Christus' lijden en dood zijn niet alleen funderend, maar ook formerend in de zin van vorm-bepalend - men kan ook zeggen: voorbeeldend - voor Paulus' beleving hier en nu.

We lezen in Romeinen 8:29: "Want die Hij tevoren gekend heeft, heeft Hij ook tevoren bestemd tot gelijkvormigheid aan het beeld Zijns Zoons, opdat Hij de eerstgeborene zou zijn onder vele broederen." Gelijkvormig aan het beeld van de Zoon betekent blijkens Filippenzen 3:21 ook, dat Hij "ons vernederd lichaam veranderen zal, zodat het aan Zijn verheerlijkt lichaam gelijkvormig wordt, naar de kracht waarmee Hij ook alle dingen zich kan onderwerpen". Behoort tot dit gelijkvormig worden aan Christus ook niet dat Zijn sterven en leven zich in ons aftekent?

Paulus schrijft in Galaten 4:19: "Mijn kinderen, ^[19] terwille van wie ik opnieuw weeën doorsta totdat Christus in u gestalte verkregen heeft."

Paulus spreekt ervan dat hij de littekenen van Christus in zijn lichaam omdraagt, Galaten 6:17. En Petrus zegt dat Christus ons een voorbeeld heeft nagelaten, opdat wij in Zijn voetstappen zouden wandelen (1 Petr. 2:21).

De vraag waarom het ons in dit boekje te doen is, is deze: Heeft de uitdrukking "met Christus gestorven en opgewekt" niet óók een pneumatische, een uitbeeldende betekenis, die in ons wordt afgedrukt, en die als zodanig ook inhoud van geestelijke geloofservaring is?

Bij het antwoord op die vraag zullen we ook stuiten op de plaats van de wet in de geloofsbeleving. Dat is daarom het geval omdat de zonde, de dood en de wet alles met elkaar te maken hebben, voor Christus en voor de gelovigen.

[20] 2. AFSTERVEN EN OPSTAAN - ZONDAG 33

Omschrijving van de bekering in deel 3 van de Catechismus

Het thema van dit boekje doet steeds weer denken aan de omschrijving die de Catechismus geeft van de bekering. In antwoord 88 van Zondag 33 wordt gezegd, dat de bekering bestaat in twee stukken: in de afsterving van de oude en in de opstanding van de nieuwe mens.

Omdat deze omschrijving velen bezighoudt bij het thema: aan Christus gelijkvormig, lijkt het ons goed aan Zondag 33 een aparte bespreking te wijden. Het gaat er ons nu om wat de Catechismus verstaat onder het afsterven van de oude en het opstaan van de nieuwe mens.

De bespreking van de bekering treffen we aan in het derde deel van de Catechismus, dat is het stuk van de dankbaarheid, die men Gode voor de verlossing schuldig is. Dit deel begint met de vraag waarom wij nog goede werken moeten doen, aangezien wij zonder enige verdienste onzerzijds, alleen uit genade door Christus verlost zijn.

Het antwoord is de moeite van het kennismaken ten volle waard! "Daarom, dat Christus nadat Hij ons met Zijn bloed gekocht en vrijgemaakt heeft, ons ook door Zijn Heilige Geest tot Zijn evenbeeld vernieuwt, opdat wij ons met ons ganse leven Gode dankbaar voor zijn weldaden bewijzen en Hij door ons geprezen worde. Daarna ook dat elk bij zichzelf van zijn geloof uit de vruchten verzekerd zij en dat door onze godzalige wandel onze naasten ook voor Christus gewonnen worden."

Op enkele opvallende elementen in dit antwoord ^[21] willen we wijzen. Er wordt over dankbaarheid gesproken. Dat is echter niet de overheersende notie. Mij treft steeds weer dat het antwoord begint met Christus als onderwerp. Hij vernieuwt ons door Zijn Heilige Geest.

Dankbaarheid is vrucht en gestalte van het werk van de Heilige Geest. Het is niet zo, dat in dit derde deel nu wij aan de beurt komen, nadat Christus in het tweede deel handelend Subject is geweest. Neen, ook in het derde deel gaat het om wat Christus doet. Hij vernieuwt ons door Zijn Heilige Geest, en dan wordt beschreven wat wij doen. Hij bewerkt ons zo dat wij ons Gode dankbaar betonen en dat God door ons geprezen wordt.

Dat heeft gevolgen voor onszelf en voor onze naaste. In die vruchten herkennen wij de band aan Christus. Ze zijn tekenen van het heil in ons! De naaste wordt gewonnen voor Christus. Het christelijke leven heeft een missionair aspect en een uitstralingseffect.

Het gaat in dit derde deel om een pneumatische werkelijkheid. Die werkelijkheid wordt getypeerd met het woord bekering. Men kan haar ook de heiliging noemen.

Een nadere omschrijving hiervan bestaat in het afsterven van de oude mens en het opstaan van de nieuwe mens. Beide vinden gelijktijdig plaats. Het is niet zo, dat de nieuwe mens pas kan opstaan, als de oude mens gestorven is. Neen, het gaat om een proces waaraan twee kanten zitten.

Droefheid over de zonde

De uitleg van de afsterving van de oude mens gaat in de richting van een hartelijk leedwezen dat wij God door onze zonden vertoornd hebben. Het is het oprechte berouw over de zonden en het verlangen om daarvan los te komen, door ze te haten en te vlieden. Prachtig is in deze omschrijving dat wij alleen maar neen hebben te zeggen. Wij behoeven niet iets te ^[22] veroveren op de zonde. Wij moeten er innerlijk en lokaal los van komen. Van binnenuit neen zeggen en de plaatsen waar de zonde wordt bedreven, de situaties van verzoeking, ontlopen, er vandaan gaan, er niet heen gaan, omdat we diep in ons hart een vijand van de zonde zijn geworden! Concreter en scherper kan het nauwelijks gezegd worden.

De oude mens is dus ons ik, voorzover zich dat verlustigt in de zonde en de zonde praktiseert. Het sterven van de oude mens is het neen zeggen tegen de zonde in ons en om ons heen!

Vreugde in God

Komt wie dat doet in een vacuüm, in een niemandsland? Allerminst. Er gebeurt ook iets anders: de opstanding van de nieuwe mens. Dat is: een hartelijke vreugde in God door Christus en lust en liefde om naar de wil van God in alle goede werken te leven. De vreugde in God is een wezenlijk element in de bekering. Zij is om zo te zeggen de tegenhanger van de droefheid. Er moet wel worden afgebroken. Er moet wel worden gekruisigd! De oude mens sterft. Er is ook opstanding, nieuw leven. Dat wordt herkend aan de vreugde in God. Er is geen bekering zonder droefheid én vreugde. Die beide horen er bij. Ze horen ook bij elkaar.

Men lette erop dat de vreugde in God voorop gaat. Daarop volgt lust en liefde om in alle goede werken te leven. De antwoorden 89 en 90 vertonen een opmerkelijke overeenkomst in opbouw. Het leedwezen dat we God door onze zonde vertoord hebben, wordt positief begeleid door de hartelijke vreugde in God door Christus. Het hoe langer hoe meer haten en vlieden van de zonde wordt positief begeleid door lust en liefde om alle goede werken te doen!

De bekering heeft twee kanten: het neen zeggen tegen de zonde en het ja zeggen tegen Gods wet. Beide vinden plaats voor Gods aangezicht. Dat betekent: ze ^[23] zijn geen prestaties in het platte vlak voor ons aardse bestaan. Ze vloeien voort uit het herstel van de relatie met God. Dat herstel kan niet zonder erkenning van wat we tegen God hebben misdaan. Het kan evenmin zonder dat de band met God wordt hersteld. Die band wordt gekenmerkt door vreugde.

Vanuit de aldus herstelde relatie komen de twee bewegingen voort, die van het neen tegen de zonde, en die van het ja tegen Gods geboden.

Prachtig is dat in de relatie tot God van een *hartelijk* leedwezen en van een *hartelijke* vreugde wordt gesproken. Ons hart is er helemaal bij betrokken. Onze emoties worden er door in beweging gezet, zowel die van droefheid als die van vreugde! Lust en liefde tot Gods geboden wijzen in de richting van een innerlijke blijdschap en toewijding. Het gaat maar niet om formele gehoorzaamheid. Het is niet genoeg als aan de letter van de wet is voldaan. Het gaat om de echte inzet van het hart, om het inzicht dat God met Zijn geboden ons welzijn op het oog heeft. Het gaat erom dat wij met God mee, het goede van Zijn geboden willen.

Paulus over oude en nieuwe mens

De geoefende bijbellezer zal in deze omschrijving zich herinnerd weten aan woorden van Paulus. Naar de nu te noemen teksten wordt dan ook in de aantekening bij antwoord 88 verwezen! We hebben nu het oog op 2 Corinthe 7:10: "Want de droefheid naar Gods wil brengt onberouwelijke inkeer tot heil, maar de droefheid der wereld brengt de dood." Droefheid naar God en bekering worden ook hier met elkaar in verband gebracht. Er is een diepe innerlijke samenhang. Ook al is de volgorde bij Paulus niet dezelfde als in de Catechismus, we mogen in elk geval zeggen, dat bekering en droefheid naar Gods wil innerlijk samenhangen. Zij horen bij elkaar.

De Catechismus verwijst naar wat Paulus zegt in Efeze 4:22 en 23 over het afleggen van de oude mens en ^[24] het aandoen van de nieuwe mens. Dit laatste geschiedt in samenhang met verjongd worden door de Geest van uw denken. Met afleggen en aandoen ziet Paulus op de strijd tegen de zonde en het verlangen, tegelijk ook de inspanning om naar Gods geboden te leven. Concretisering van beide wordt gegeven in de vermaning van de verzen 25-32. Daar beschrijft Paulus wat het in de dagelijkse praktijk betekent om de oude mens af te leggen en de nieuwe aan te doen!

Ook wordt in de Catechismus verwezen naar Colossenzen 3:9vv., waar Paulus spreekt

over het afgelegd hebben van de oude mens en zijn praktijken en het aandoen van de nieuwe mens die vernieuwd wordt. Het gaat hier om het betrokken zijn op Jezus Christus, terwijl de Geest voortgaat met de uitwerking en de toepassing. Er is een wending gekomen, maar de bekering gaat door! De pneumatische werkelijkheid is niet eenmalig, maar duurt ons leven lang - Gode zij dank!

Het leven van de dankbaarheid is een leven in de kracht van de Heilige Geest. Het is een pneumatische werkelijkheid, die door Christus Zelf in ons gewerkt wordt.

Deze pneumatische werkelijkheid wordt omschreven met het afsterven van de oude en het opstaan van de nieuwe mens. Nogmaals zij er met nadruk op gewezen, dat hier de tegenwoordige tijd wordt gebruikt; en dat het om gelijktijdigheid gaat. Niet eerst het een afwerken, en dan pas aan het ander toekomen! Met name de notie van *gelijktijdigheid* maakt duidelijk dat hier iets anders gebeurt dan wat er met Christus is gebeurd. Hij is gestorven, de dood ingegaan en in de dood geweest. *Daarna* is Hij opgestaan en nu leeft Hij voor eeuwig. Sterven en opstaan volgen voor Hem op elkaar!

Het afsterven van de oude mens en het opstaan van de nieuwe mens zijn dus niet hetzelfde als Christus' gestorven en opgewekt zijn! Eerlijkheidshalve moeten ^[25] we wel erkennen, dat de Catechismus voor de uiteenzetting in antwoord 88 verwijst naar Romeinen 6:4-6. Opmerkelijk is wel dat andere teksten, die in het eerste hoofdstuk ter sprake kwamen, hier niet door de Catechismus genoemd worden. Dat uit het daar besproken tekstbestand alleen naar Romeinen 6:4-6 wordt verwezen, zal naar onze gedachte samenhangen met het feit dat we daar lezen: "opdat zo ook wij in nieuwheid des levens zouden wandelen". Dit naar analogie van wat met Christus op Pasen is gebeurd. Paulus spreekt in vers 6 over het samengegroeid zijn met hetgeen gelijk is aan Zijn dood, en met hetgeen gelijk is aan Zijn opstanding. Dit resulteert dan in het niet langer slaven van de zonden zijn, omdat aan het lichaam der zonde zijn kracht is ontnomen.

Hoe we deze verzen ook in detail moeten verstaan, duidelijk is dat het niet alleen gaat om wat toen en daar met Christus ten behoeve van de Zijnen is gebeurd, het gaat óók om de pneumatische uitwerking daarvan in het leven van de gelovigen, hier en nu! Er moet iets overeenkomstigs (een analogie) plaatsvinden in ons leven!

De Catechismus heeft de analogie van wat met Christus is gebeurd, via Paulus' woorden uit Efeze 4:22 en Colossenzen 3:9v. overgebracht op ons in de termen oude en nieuwe mens! Juist omdat het bij ons een voortgaand proces is, kan er geen sprake zijn van identiteit. Christus' sterven en opstanding zijn eenmalig en onherhaalbaar. Als daarvan in ons leven iets overeenkomstigs te zien is, dan alleen op de wijze van de toepassing van het heil. Christus heeft met Zijn eenmalig sterven en opstaan het heil verworven. Die verwerving kan noch behoeft overgedaan te worden in ons leven. Wij kunnen alleen leven van de vrucht van wat Hij verworven heeft.

De toepassing van het heil

Toch blijft het merkwaardig dat Paulus voor wat de toepassing van het heil in ons leven betreft, de afsterving ^[26] van de oude en opstanding van de nieuwe mens als typering gebruikt.

We kunnen de Catechismus niet het recht ontzeggen om deze termen te gebruiken. Ze stammen uit het Nieuwe Testament.

Een andere vraag is of we mogen zeggen, dat gestorven zijn en opgewekt zijn met Christus op één lijn staat met het afsterven van de oude en het opstaan van de nieuwe mens.

De toepassing van wat Christus heeft verworven

We zijn met ons sterven en opstaan - om bij de Catechismus te blijven - in het derde deel: de toepassing van het heil; en niet in het tweede deel: de verwerving van het heil.

Het *tweede* deel gaat over *het werk van Christus voor ons!* Het *derde* deel gaat over *het werk van Christus door Zijn Geest in ons!* Het is dezelfde Christus die het doet. Het is de Geest die het uit Christus neemt en het in ons werkt; die zo het heil van Christus toepast.

Het gaat om het ene heilswerk van Christus. Wij zijn daarbij op andere wijze betrokken dan Hij. Hij verwerft. Wij mogen er in delen. Dat bedoelden we toen we zeiden: de pneumatologie handelt er anders over dan de christologie. In de christologie gaat het om de verwerving. In de pneumatologie gaat het om de toepassing. Analogie in sterven en opstaan is er. Maar er is ook verschil. Christus heeft het voor ons gedaan. De Geest laat zien hoe Hij het ons voorgedaan heeft. Dat Hij het ons voorgedaan heeft, is alleen waar omdat Hij het voor ons gedaan heeft. De toepassing is vrucht van de verwerving. Christus heeft alle gerechtigheid van de wet vervuld (Matt. 3:15). Het eenmalig uit Hebreëen 9:27, 28 (zie boven [blz. 18](#)) heeft absolute geldigheid. De basis is gelegd. Er is geen ander fundament (1 Cor. 3:10).

Dat fundament bepaalt wel het gebouw dat daarop wordt opgetrokken. Er is tussen fundament en ^[27] bouwwerk overeenkomst. Ze zijn op elkaar betrokken. Ze hebben alles met elkaar te maken, al moet er wel tussen beide onderscheiden worden.

De analogie wordt uitgedrukt in: onze oude mens moet sterven, de nieuwe mens moet opstaan. Het verschil ligt hierin, dat sterven en opstaan van Christus voltooide en onherhaalbare gebeurtenissen zijn. Ons sterven en opstaan is een voortgaande gebeurtenis. De uitwerking en toepassing van het door Christus verworven heil verloopt naar het model van het fundament. Juist omdat onze zaligheid en onze zekerheid in het fundament ligt, hoeft de voortgang van sterven en opstaan ons niet te benauwen. Beide zijn tekenen ervan dat we met het fundament contact hebben.

Wie wel gelooft, maar sterven en opstanding als pneumatische werkelijkheid niet kent, moet zich afvragen of hij wel echt deelt in het heil dat Christus heeft verworven. Dat heil brengt immers meer mee dan alleen het jubelen over Christus' sterven en opstaan. Het werkt zich uit in het gelijkvormig worden aan Christus! Dat is een duidelijk herkenningsteken. De Catechismus gaat zelfs zover, dat de gelovigen door die herkenning bij zichzelf als uit de vruchten verzekerd worden.

Deze redenering wordt genoemd de sluitrede van het geloof: de conclusie die de gelovige met betrekking tot zichzelf mag maken als hij de vruchten van de Geest opmerkt. Prof. Van Genderen heeft aan dit onderwerp zijn inaugurele rede gewijd. De opstellers van de Catechismus bedoelden zeker niet een tweede grond voor de zekerheid aan te brengen, naast de zekerheid van het geloof. Zij hebben in de lijn van de reformatoren erop gewezen dat het geloof vrucht moet dragen. Het geloof is geen dorre redenering of een verstandelijke toestemming van heils waarheden. Het geloof is als pneumatische werkelijkheid delen in de vruchten van het heil - door de toepassing van de Geest. Die toepassing is herkenbaar aan het sterven van de oude en het opstaan van de nieuwe mens.

^[28] Christus drukt Zijn gestalte in ons af. Waar deze gestalte herkend wordt, zijn er de sporen van Christus' heilswerk. Herkenning van die sporen leidt niet tot de conclusie dat wij zo vroom zijn. Deze sporen wijzen terug naar Christus als Bron en Oorzaak van het heil. Dat wij erin delen wordt herkenbaar in de analogie van Zijn sterven en opstaan in ons leven. Die analogie heet bekering en is gestalte van de heiliging.

^[29]3. GESTORVEN MET CHRISTUS

Het gaat om twee polen

We willen ons nu gaan bezighouden met de verschillende teksten waarin het gestorven en begraven zijn, het opgewekt zijn en in de hemel gezet zijn met Christus aan de orde komt.

In het inleidende hoofdstuk hebben we de probleemstelling behandeld. De vraag is of we deze teksten eenzijdig heilshistorisch moeten uitleggen dan wel of er nog meer in gezegd wordt dan wat daar en toen voor de gelovigen is geschied. We hebben gezien dat Herman Ridderbos een mystieke of ethische uitleg afwijst. Hij weet zich daarin overigens de tolk van velen. Hij spreekt in verband met de introductie van zijn eigen interpretatie over een groeiende overeenstemming. "Steeds meer is men echter tot het inzicht gekomen met deze 'mystieke' verklaring van het 'in Christus' en 'met Christus' op een dwaalspoor te zijn" (57; zie ook 33).

Het gaat er ons om te peilen wat Paulus met deze uitdrukking bedoelt. Dat kan ons alleen duidelijk worden, als we naar deze teksten *in hun verband* luisteren. Het gaat namelijk niet maar om een geïsoleerde formule, die wij herhaaldelijk bij Paulus tegenkomen. Dan zouden we die formule uit de samenhang kunnen losspellen en zo haar strekking kunnen omschrijven. Neen, het gaat erom dat deze uitdrukking voortdurend weer in een bepaald tekstverband functioneert. We kunnen de diepte, de breedte en de hoogte van deze uitdrukking niet verstaan zonder dat tekstverband erbij te betrekken.

Het is duidelijk dat we steeds met twee polen in de vraagstelling te maken krijgen. Als samenvatting van ^[30] wat we in het eerste hoofdstuk bespraken willen we dat nog eens scherp formuleren: Er wordt in de uitdrukking "met Christus" herinnerd aan wat daar en toen met Christus ten behoeve van de Zijnen is gebeurd. Vervolgens komt de vraag naar voren, of de uitdrukking óók iets zegt over wat dit in de gelovigen hier en nu betekent! Is Paulus' bedoeling uitgeput met de conclusie: de gelovigen mogen weten dat Christus daar en toen voor hen is gestorven? Zij weten zich in dat gebeuren betrokken en zijn daardoor gered? Óf: wil Paulus *ook* zeggen, dat Christus' dood en opstanding in hun leven doorwerkt? Over het toen en daar ten gunste van de gelovigen, zal geen verschil van mening bestaan. De vraag gaat erover *hoe* de gelovigen, hier en nu betrokken zijn op wat toen en daar met Christus is gebeurd. Met andere woorden: of het sterven en de opstanding van Christus zich ook in hun leven uitwerkt en verwerkelijkt. Ridderbos noemde deze laatste lijn de ethische en mystieke interpretatie. Hij sprak in dit verband zelfs over een dwaalspoor. Onze overtuiging is, dat het antwoord op deze probleemstelling alleen kan gegeven worden door naar de teksten zelf in hun verband te luisteren. Dat gaan we nu doen.

Colossenzen 2:19

We beginnen met Colossenzen 3:3 en 4: "Want gij zijt gestorven en uw leven is verborgen met Christus in God. Wanneer Christus verschijnt, die ons leven is, zult ook gij met Hem verschijnen in heerlijkheid." Het ontgaat ons niet dat aan deze verzen voorafgaat een verwijzing naar het met Christus opgewekt zijn. We laten die uitspraak nog even rusten omdat we willen beginnen met de uitspraak over het met Christus gestorven zijn!

Gestorven zijn met Christus komen we ook reeds in 2:20 tegen in een enigszins bredere formulering. We zullen 3:3 niet los kunnen zien van 2:20. Daar lezen ^[31] we: "Indien gij met Christus afgestorven zijt aan de wereldgeesten, waartoe laat gij u, alsof gij in de wereld leeftet, geboden opleggen: raak niet, smaak niet, roer niet aan."

Paulus spreekt over het met Christus gestorven zijn niet in een leerstellig verband. Het gaat over praktische zaken uit het leven van elke dag. Wat mag je eten? Wat moet je laten staan? Aan welke voorschriften met betrekking tot feestdagen, nieuwe maan en sabbat moet je houden?

Het is belangrijk op dit verband de aandacht te vestigen. Het gaat niet om een dogmatische paragraaf, waarin Paulus de strekking van de formule "met Christus gestorven" scherpzinnig toelicht. Neen, het gaat om de praktische betekenis van het met Christus gestorven zijn, voor het dagelijkse leven van de gelovigen. We kunnen het ook zo zeggen: het gaat om hun betrokkenheid bij het gebeuren van toen. Wat betekent hun relatie tot Christus, die voor hen stierf, in hun leven van vandaag?

De wereldgeesten in 2:20 vormden voorwerp van verering. Aan de inleiding op de brief aan de Colossenzen in "Tekst voor Tekst", ontleen we de beschrijving van de dwaalleraars in Colosse. Zij was een mengsel van christelijke, joodse en heidense elementen. De dwaalleraars beschouwen zichzelf als diep ingeleid in de ware kennis van God en van de werkelijkheid. Zij menen te beschikken over een geheime leer die hen tot dieper inzicht had gebracht. De verering van de wereldgeesten was daarvan het middelpunt. Deze wereldgeesten zijn de geestelijke machten, de engelen die deze wereld beheersen. Christus is volgens hen niet dé beheersers van deze machten. Hij is slechts een ervan. Naast Christus moeten dus ook deze geesten, engelen en machten vereerd worden. Dat brengt met zich mee een stelsel van ascese, lichamelijke onthouding. De dwaalleraars verweten nu aan de "gewone" gelovigen dat ze oppervlakkig waren, omdat ze in deze verering ^[32] en in deze onthouding niet meededen.

Paulus zegt echter dat zij met Christus aan de wereldgeesten afgestorven zijn. Hiermee verwijst de apostel naar de dood van Christus. Zijn dood ter verzoening van de zonden betekent het einde van de door de dwaalleraars verkondigde verlossingsleer. Het gaat om het deelhebben aan Christus!

Paulus drukt dat uit in de termen van een zeer persoonlijke relatie. "Indien gij met Christus afgestorven zijt aan de wereldgeesten." Dat betekent, dat zij door het tot geloof in Christus komen, los geworden zijn van de dienst aan deze wereldgeesten. De verering van de wereldgeesten is onverenigbaar met het leven met Christus. In vers 8 brengt Paulus de tegenstelling tussen de dienst aan de wereldgeesten en die van Christus duidelijk onder woorden.

Onze conclusie kan geen andere zijn, dan dat zij door de aanvaarding van de Here Jezus Christus (2:6) in hun leven een breuk hebben voltrokken met de dienst aan de wereldgeesten. Die breuk vindt haar oorzaak in het offer van Christus. Zijn dood is hun redding. Zijn sterven betekent: de wereldgeesten hebben als redders afgedaan. Dezen brengen geen verlossing. In hun dienst ligt geen heil. Zaligheid is er alleen in het sterven van Christus.

Paulus ziet ook op wat met hen is gebeurd

Wat Paulus uitdrukt in het met Christus afgestorven zijn aan de wereldgeesten, betekent meer dan dat Christus daar en toen voor hen de dood is ingegaan. Het betekent ook, dat zij toen zij tot geloof gekomen zijn (dat is zoals Paulus in vers 6 zegt: Christus aanvaard hebben) de breuk met de wereldgeesten hebben voltrokken. Die is een feit geworden door de aanvaarding van Christus. Je kunt immers niet in Christus geloven en tegelijk de wereldgeesten (blijven) dienen. Het met Christus de wereldgeesten afgestorven zijn, ziet dus ook op wat er met hen is gebeurd, toen zij tot ^[33] geloof kwamen. Hun relatie tot Christus en de praktische consequentie daarvan ligt in de door Paulus gebezigde uitdrukking opgesloten. Het gaat dus om méér dan wat daar en toen is gebeurd. Het gaat óók om wat er als vrucht daarvan in hun leven is gebeurd, op het moment dat ze tot geloof zijn gekomen!

Paulus zou hen nooit op het met Christus aan de wereldgeesten afgestorven zijn kunnen aanspreken, als Christus in hun leven geen werkelijkheid was geworden. Gij zijt gestorven is dus niet alleen een verwijzing naar wat op Golgotha is gebeurd. De uitdrukking verwijst ook naar wat er met hen is gebeurd, toen zij tot het geloof in Christus zijn gekomen.

Men versta dit goed. Dat geloof is geen nieuw heilsfeit naast wat Christus met Zijn dood

en opstanding heeft verworven. De gelovigen zijn voor hun redding, voor hun zaligheid, voor hun leven (3:4) exclusief aangewezen op Christus. Ze worden niet naar zichzelf verwezen, niet naar iets naast Christus. Dat doen de dwaalleraars juist. Paulus bestrijdt die dwaalleer, als een te kort doen aan Jezus Christus.

De gelovigen worden wel aangesproken op hun relatie tot Christus. Die relatie geeft Paulus de vrijmoedigheid om te zeggen, dat ze met Christus aan de wereldgeesten afgestorven zijn. De persoonlijke toon vloeit voort uit de persoonlijke relatie.

Het met Christus - zo moet onze conclusie zijn - ziet niet alleen op wat toen en daar op Golgotha is gebeurd. Het ziet óók op de relatie die er door de prediking en het geloof, met Christus is ontstaan! Wat toen en daar is gebeurd, heeft zich uitgewerkt in hun leven. Het heeft voor hen de praktische betekenis gekregen, dat zij door hun relatie tot Christus, nu ook aan de wereldgeesten afgestorven zijn!

Deze uitleg is ook daarom vereist, omdat het ondenkbaar zou zijn, dat het met Christus gestorven zijn niet mede zou inhouden dat de dood van Christus in degene van wie dit wordt gezegd, zijn vrucht, zijn ^[34] uitwerking heeft. Het "met Christus" ziet niet alleen op Christus toen en daar voor mij, het ziet ook op mijn ik hier en nu met Hem. Wie deze laatste notie buiten de uitleg laat, verklaart het "met Christus" in een objectieve, onpersoonlijke zin, terwijl het "met Christus" alleen zin heeft, als het van een persoonlijke relatie geldt. Wie de persoonlijk gelegde relatie er buiten laat, kan het voorzetsel "met" niet meer gebruiken. Dat voorzetsel wil juist de relatie tussen Hem en mij onder woorden brengen. Waar die relatie niet bestaat, heeft het gebruik van het voorzetsel geen zin.

Het eigene van de relatie tussen Christus' sterven en de gelovige hier en nu is, dat die relatie een in het heden actueel geworden relatie is met betrekking tot een heilsfeit uit het verleden. In geen geval kan men over met Christus gestorven zijn spreken, als de werkelijkheid van Christus' dood voor de gelovige hier en nu niet ook betekent: de dood aan de relatie met de wereldgeesten.

Calvijn over de wedergeboorte

Calvijn zegt het met ronde woorden: "Zo zegt hij dan, dat de Colossenzen niet te doen hebben met de inzetten. Waarom? Te weten, omdat zij de inzetten gestorven zijn, met Christus, dat zij nadat zij door de wedergeboorte met Christus zijn gestorven, zo zijn zij door zijn weldaad verlost van de inzetten, zodat zij hun niet meer aangaan" (207).

Ten diepste achten wij dit een juiste verklaring. Wij zouden naar aanleiding van het gebruik van de term wedergeboorte twee opmerkingen willen maken. In de eerste plaats dat Paulus niet het woord wedergeboorte gebruikt, maar het werkwoord Christus aanvaarden, 2:6. Vervolgens dat dit afsterven alles te maken heeft met de geloofskennis van Christus' dood! De term wedergeboorte is dogmatisch gezien hier terecht gebruikt. Paulus zegt het beweeglijker en in directer betrokkenheid op de dood van Christus. Wat Paulus ^[35] bedoelt kan wel met wedergeboorte omschreven worden. Hij gebruikt dat woord zelf niet.

Het is echter onontkoombaar - en wij achten het een voorrecht om dit te zeggen - dat het afgestorven zijn met Christus de werkelijkheid van een persoonlijke geloofservaring verwoordt. Die persoonlijke geloofservaring ligt opgesloten in de uitdrukking "met Christus afgestorven zijn"!

Paulus grijpt terug op de doop

Nu moeten we nog een overweging bij deze uitleg betrekken. Dat is de opmerking, dat Paulus in 2:20 terugwijst naar de doop. Hij heeft de doop genoemd in 2:11v.: "In Hem zijt gij ook met een besnijdenis, die geen werk van mensenhanden is, besneden door het afleggen van het lichaam des vlezes, in de besnijdenis van Christus, daar gij met Hem begraven zijt in de doop. In Hem zijt gij ook mede opgewekt door het geloof aan de

werking Gods, die Hem uit de doden heeft opgewekt."

Vooraf het eerste deel van deze tekst is moeilijk. Hoe moeten we de relatie doop en besnijdenis hier zien? Het gaat ons niet om een gedetailleerde uitleg van dit gedeelte. We willen vooral aandacht geven aan de uitdrukking "met Hem begraven in de doop". Uiteraard ziet dat in de eerste plaats op Christus' begrafenis. Het ziet echter óók op wat met de gelovigen is gebeurd, toen zij tot geloof gekomen zijnde, de doop hebben ontvangen.

De doop wordt hier voorgesteld als een begrafenis. Het beslissende punt in deze beeldspraak zal zijn, dat de dood van Christus, die in de begrafenis werd verzegeld, ook van de gelovigen geldt. Dat blijkt ook hieruit, dat Paulus in Romeinen 6:4 schrijft: "Wij zijn dan met Hem begraven door de doop in de dood." Ook van de gelovigen kan gezegd worden, dat ze de dood zijn ingegaan. In het licht van de doop kan gezegd worden dat Christus' begrafenis hun ondergang ^[36] (begravenis) in de dood meebrengt. In de doop wordt niet in de eerste plaats Christus' begrafenis afgebeeld. Hun eigen ondergang in de dood wordt in de doop betekend!

Met name uit de verwijzing naar de doop mag blijken dat een herinnering aan wat in Christus' begrafenis hun ten goede is gebeurd, een ontoereikende verklaring is. Het teken van de doop, die aan hen is voltrokken, maakt duidelijk dat het gaat om wat Zijn begrafenis voor hun geloof(sbeleving) betekent. De doop wordt immers bediend om de betrokkenheid van de te dopen gelovige op Christus' heilswerk tot uitdrukking te brengen. Ridderbos gebruikt in verband met de betekenis van de doop voor de gelovigen terecht de term toeëigening.

Wij zouden willen zeggen, in de doop wordt uitgebeeld de betrokkenheid van de gelovige op het door Christus verworven heil. Als Paulus schrijft: met Hem begraven in de doop, gaat het om de uitbeelding van de relatie van de gelovige tot Christus' begrafenis. Wie deze relatie geheel buiten beschouwing laat en enkel wil zeggen: toen en daar is dat voor u gebeurd - bij wijze van de mededeling van een objectief feit - die heeft de doop niet nodig. Hij kan het bij de mededeling laten. Dat is genoeg. Juist het feit dat de gelovige zelf deelt in de vrucht van Jezus' dood (samengetrokken in Zijn begrafenis) wordt in de doop afgebeeld. Die vrucht is zo effectief, dat ook de gelovige begraven is met Jezus. Zijn relatie tot de zonde, tot de schuld, tot het oude leven in de zonde, is door de aanvaarding van Christus doodgegaan. Dat oude is in het graf gelegd en bij de opstanding van Christus daar gebleven. Juist de doop wijst erop dat de toeëigening begrepen is in de formulering: met Christus begraven. Men kan daarvan als gelovige niet spreken zonder dat zijn oude mens, de mens der zonde, die voor God veroordelenswaardig is, met Christus is gestorven.

Naar onze gedachte is de toeëigening die door de doop ^[37] uitgebeeld wordt, juist hierop gericht, dat het sterven en begraven worden van mijn oude mens met Christus, erin uitgebeeld wordt. Het water van de doop, dat ziet op Christus' bloedstorting, komt in de doop zo sprekend en zo radicaal tot mij, dat de doop de begrafenis is van mijn oude mens, van mijn zijn in de zonde en van mijn schuld. Door de doop mag ik weten, dat dit voor mij pneumatische werkelijkheid is.

De verhouding doop en geloof

Dan blijft er nog een vraag over. Dat is deze: Hoe verhouden zich doop en geloof? Werkt de doop door het geloof? Is de doop oorzaak van het geloof? Dat is niet het geval. Het is goed reformatisch te belijden dat het geloof gewerkt wordt door het Woord en de Geest; en dat het versterkt wordt door sacramenten (antwoord 65 van Zondag 25 van de Catechismus).

Als wij in verband met de sacramenten spreken over de toeëigening van het heil, kan die toeëigening nooit betekenen, dat de sacramenten het geloof bewerken. Toeëigening kan hier dus niet betekenen: geloof werkend. Wat betekent de uitdrukking dan wel? Zij omschrijft het deelhebben aan dat heil. De doop zegt dat wij deel hebben aan het heil,

daarin uitkomend dat onze oude mens met Christus is gestorven en begraven. Dit ziet dan op een ervaringswerkelijkheid; natuurlijk op een werkelijkheid die deel uitmaakt van de *geloofservaring*. Het is echter een werkelijkheid. Geen mens kan oprecht in Christus' sterven geloven, wanneer niet zijn eigen ik in dat sterven is begrepen. Wij gebruiken de term toeëigening in verband met de doop juist in zijn oorspronkelijke bedoeling. Wij verstaan er immers onder dat ons deel hebben aan Christus' dood en begrafenis ons toegeëigend wordt zo, dat onze oude mens met Christus is gestorven en begraven!

Kunnen we zeggen dat de heilshistorische werkelijkheid *door het geloof tot* een persoonlijke ^[38] geloofswerkelijkheid wordt? In zekere zin kunnen we dat zeggen. In de zin van artikel 22, dat het geloof het instrument is, dat ons in de gemeenschap van al Zijn goederen brengt en houdt! Hiermee wordt een existentiële, dat is een persoonlijke geloofswerkelijkheid omschreven. Wij zouden het echter een tekort vinden, als men de heilshistorische werkelijkheid zo op zichzelf stelde en isoleerde, dat de persoonlijke geloofswerkelijkheid, bij wijze van spreken een daaraan toegevoegde waarde en werkelijkheid vertegenwoordigt. Dan zou het geloof een bijna scheppende betekenis hebben, namelijk de betekenis dat het de persoonlijke geloofswerkelijkheid schept. Dat zou weer in strijd zijn met het feit dat het geloof alleen maar receptief is. Het schept niet, het ontvangt alleen (Berkouwer, 183-188).

Het is precies omgekeerd: De heilshistorische werkelijkheid van Christus' sterven en begraven worden is erop gericht om door het geloof toegeëigend te worden. Het is de Geest die dat doet! De Geest neemt het uit Christus' sterven en begraven worden. Hij eigent de heilsweldaden zo toe, dat het in de gelovige komt tot het sterven van de oude mens. Hiervan is niet het geloof de bewerker. De Geest is er de Bewerker van.

De pneumatische werkelijkheid wordt in de doop afgebeeld

We komen nu terug op een uitdrukking die we in het eerste hoofdstuk hebben gebruikt: een pneumatische werkelijkheid. We bedoelen daarmee een werkelijkheid die de Geest tot stand brengt, doordat Hij ons met Christus verbindt.

Wat in de doop betekend en bezegeld wordt, is de pneumatische werkelijkheid van met Christus gestorven en begraven zijn! Van pneumatische werkelijkheid spreken we, omdat het niet maar gaat om iets wat daar en toen is gebeurd. Het gaat *om ons hier en nu deel hebben* aan wat daar en toen is gebeurd. Dat deel ^[39] hebben is vrucht van de Heilige Geest. Daarom is het een pneumatische werkelijkheid.

We vatten onze visie samen.

De prediking van de heilshistorische werkelijkheid van Christus' sterven en begraven worden bergt in zich de gerichtheid op zondige mensen. De Geest maakt deze heilshistorische werkelijkheid voor ons tot een persoonlijk ervaren geloofswerkelijkheid. Zo delen wij er in.

De heilswaarheid van met Christus' sterven en begraven worden zegt, dat we erin kunnen delen doordat onze oude mens sterft en begraven wordt. Met Christus; dat wil zeggen, doordat we in de geloofsgemeenschap met Christus komen.

Jezus' sterven en begraven worden is erop gericht dat in de weg van gelovige aanvaarding onze oude mens sterft en begraven wordt. Alleen wie dat geloof kent, kan zeggen: ik ben met Christus gestorven en begraven. In de paulinische uitspraak ligt dat moment van toeëigening door het geloof opgesloten.

Het rijke van het sacrament van de doop is nu, dat ook de toeëigening, namelijk sterven en begraven zijn met Christus, erin uitgebeeld wordt. De doop is niet uitroepeten achter een objectieve boodschap. De doop is het zegel van persoonlijke betrokkenheid op het heilsgebeuren in Christus; zo persoonlijk dat ik in mijn doop mijn eigen sterven en begraven worden, in relatie met Christus, uitgebeeld zie.

De verbinding van de uitdrukking "met Christus gestorven" en de doop maakt het onmogelijk te spreken van een enkel objectief heilshistorisch gebeuren. Het gaat juist

om mijn betrokkenheid erbij, en de uitwerking van Christus' dood in de dood van mijn oude mens. Wie die uitwerking er buiten houdt, doet aan de uitdrukking met Christus gestorven geen recht. Hij kan niet duidelijk maken wat dan het sacramentele (namelijk teken en zegel) is in de doop die juist dat met Christus gestorven uitbeeldt!

[40] *Hoe nu met de kinderdoop?*

Er rest nog een vraag te beantwoorden. Dit alles is duidelijk zolang het over de volwassendoop gaat. Maar hoe als we de kinderdoop er bij halen? Kunnen we dan nog wel hetzelfde zeggen?

De kinderdoop is geen andere doop dan de volwassen-doop! Daarom is al het bovengezegde ook voluit van kracht met het oog op de kinderdoop. Er moet wel iets aan toegevoegd worden. Dat is dit: een kind moet tot geloof komen! Het zal zijn doop alleen verstaan als het heeft leren geloven in Jezus Christus! Ook voor een kind geldt, dat het sacrament alleen het geloof kan versterken dat eerst door het Woord en de Geest is gewerkt! Een kind wordt niet door het sacrament zalig. Het wordt alleen door het geloof behouden. En dan richt het geloof zich op het evangelie van (het heil en de heilsfeiten van) Jezus Christus. Het onderricht over dit heil en de betekenis van de feiten voor ons leven, kan gebruik maken van de tekentaal van het sacrament. De pneumatische werkelijkheid wordt door de Geest door middel van het Woord gewerkt. Het geloof daarin, de geloofsbeleving daarvan wordt door het sacrament versterkt. Wie gelovig zijn doop verstaat, mag zeggen: ik ben met Christus gestorven en begraven. Wat toen en daar is gebeurd, is hier en nu werkelijkheid in mijn leven, dankzij de Heilige Geest, die in mijn hart het geloof werkt, en die mij de taal van teken en zegel doet verstaan.

Onze conclusie is: niet enkel de heilshistorische werkelijkheid, maar *ook mijn deelhebben* daaraan en mijn door het geloof betrokken zijn daarop, is inhoud van: met Christus gestorven en begraven!

Calvijn over de betekende zaak

Het is terecht dat Calvijn spreekt over een teken der zaak. Hij zegt dan dat deze zaak vroeger in de besnijdenis werd afgebeeld. In de doop wordt de doding afgebeeld. De betekende zaak hoort bij dit teken! ^[41] Terecht spreekt Calvijn in dit verband van de betekende zaak. Dat is niet slechts wat eenmaal daar op Golgotha en in Arimathea's hof is geschied. De betekende zaak is de uitwerking ervan in ons leven hier en nu; dat is doding van onze oude mens.

Op één punt zijn we geneigd een vraagteken bij Calvijns verklaring te plaatsen. Het meerdere van Christus' begrafenis boven Zijn dood zoekt Calvijn in "een gedurige voortgang van de doding" (199). Wij zijn geneigd de begrafenis te zien als de bezegeling van Zijn dood, meer dan dat zij ziet op de voortgaande doding van onze oude mens. Het radicale, definitieve van de dood van onze oude mens wordt in ons begraven zijn met Christus uitgedrukt.

Het verband met Romeinen 6:4

Romeinen 6:4 biedt geen nieuwe gezichtspunten vergeleken met wat vanuit Colossenzen 2 aan de orde kwam. Met Hem begraven door de doop in de dood ziet op een werkelijkheid die in het geloof ervaren wordt. De doop is daarvan de afbeelding.

Opmerkelijk is, dat hier vanuit de opstanding een conclusie wordt getrokken. Zij is deze: opdat gelijk Christus uit de doden opgewekt is door de majesteit des Vaders, zo ook wij in nieuwheid des levens zouden wandelen. We willen er nu op wijzen dat Paulus vanuit het opgewekt zijn van Christus overgaat op onze nieuwe levenswandel. Paulus schrijft hier niet met zoveel woorden over het *met Hem* opgewekt zijn. We mogen die woorden er zeker bij denken.

Dan blijkt dat het (met Hem) opgewekt zijn resulteert in een nieuwe levenswandel. Deze is een pneumatische werkelijkheid, zoals uit de uitvoerige beschrijving in hoofdstuk 8

blijkt. Wie dit met Christus opgewekt zijn als een enkel objectieve heilshistorische werkelijkheid opvat, kan met wat Paulus daarover voor ons leven van vandaag zegt, niet uit de voeten. Er is dan voor Paulus' conclusie geen grond en geen plaats. Het ^[42] feit dat Paulus deze opdat-zin hier gebruikt als uitleg van het met Christus opgewekt zijn, moet betekenen, dat ook het met Christus gestorven zijn - afgebeeld in de doop, die immers zegt dat we in Christus' dood gedoopt zijn - dezelfde pneumatische werkelijkheid aanduidt. Met een verwijzing naar wat we over de betekenis van onze doop in relatie tot Christus' dood vanuit Colossenzen 2:12 schreven, is dat te verwachten. Nu wordt het nog eens extra onderstreept door het feit dat het opgewekt zijn met Christus wijst op de nieuwe werkelijkheid van het leven door de Geest. Men kan die pneumatische werkelijkheid niet goed uitgedrukt zien in het met Christus opgewekt zijn, terwijl men haar buiten beschouwing zou laten als het gaat over met Christus gestorven zijn! Ook het sterven van Christus drukt zich in onze geloofservaring uit. Dat sterven is: de droefheid over de zonde, het besef dat we God vertoornd hebben en daarom de dood verdiend hebben. Dat sterven is ook: het losgemaakt worden van de zonden door haar te haten en te vlieden.

Het is belangrijk te letten op de persoonlijke categorie waarin Paulus sterven en opstaan uitdrukt. Hij heeft het over het samengegroeid zijn met hetgeen gelijk is aan Zijn opstanding. Dit laatste wijst duidelijk op een pneumatische werkelijkheid, die in de geloofservaring wordt beleefd. Dan moet het eerste, namelijk het samengegroeid zijn met Zijn sterven, dezelfde strekking hebben.

Samengegroeid met hetgeen gelijk is aan Zijn dood, is in wezen niet wat anders dan: met Hem gekruisigd zijn! De woordkeus laat zien dat het hier gaat om het in de geloofsbeleving betrokken worden op de dood van Christus. Juist dat *samengegroeid* wijst op de persoonlijke kant van dit gebeuren. Terecht spreekt Herman Ridderbos over een niet slechts noëtische (dat is wat het kennen betreft) gelijkheid, maar over een overeenkomstig gebeuren, een dynamische ^[43] verbinding. Dat moet dan toch de dynamis van de Geest zijn, zouden wij zeggen: de pneumatische werkelijkheid. Hij verengt zijn uitleg dan direct door te spreken over een "heilshistorische gelijkheid, waarin men opgenomen en ingedragen wordt, als in een levensverband" (1959, 128).

Het is ons volstrekt onduidelijk hoe men voor deze pneumatische werkelijkheid de omschrijving heilshistorische gelijkheid kan gebruiken. In verband met het gebod om elkaar lief te hebben, zoals Christus ons heeft liefgehad (Joh. 13:34) spreken we toch ook niet van heilshistorische gelijkheid? We gebruiken daarvoor veel liever de aanduiding funderend en illustrerend (1988² 123v). Bovendien gaat het niet om het ingedragen worden in één levensverband. Het gaat er veel meer om, dat Christus' dood en leven in mij ingedragen wordt. Alleen zo kunnen we de plastische uitdrukking "samengegroeid" verstaan. Ridderbos maakt er door zijn objectivering een abstractie van. Daarmee ontdynamiseert hij het gezegde, ofschoon hij het tegendeel beoogt.

Calvijn heeft de hiermee aangeduide pneumatische werkelijkheid veel beter omschrijven: "Indien wij immers ingeplant zijn, in de gelijkheid van de dood van Christus, en deze niet zonder wederopstanding is, volgt daaruit dat ook onze dood niet zonder wederopstanding is" (182).

Greijdanus zegt: "Door gemeenschap en vereniging met Christus wordt het zondig bestaan der gelovigen gedood, als van Christus' kruisdood uit, en komt er aldus bij hen naar dat zondig bestaan gelijkheid met Christus' dood, vertonen zij daarvan zeker beeld" (298).

Opgewekt zijn met Christus wil zeggen: Christus is mijn leven

We wijzen erop dat deze parallellie tussen met Christus gestorven en opgewekt, ook in Colossenzen 3:4 ^[44] aan de orde komt. Na het met Christus gestorven zijn, zegt Paulus: uw leven is met Christus verborgen in God, en: Christus is ons leven. Het met Christus opgewekt zijn (3:1) is een pneumatische werkelijkheid. Want als vrucht daarvan is Christus ons leven. Opgewekt zijn met Christus betekent voor de gelovigen niet enkel

terugverwezen te worden naar een gebeurtenis uit het verleden als een objectief heilshistorisch feit. Neen, als gelovige kun je alleen op dat feit betrokken worden, doordat het opstandingsleven van Christus in je is - als een pneumatische werkelijkheid. Wie er niet van weet dat Christus zijn leven is geworden, kan ook niet zeggen: Ik ben met Christus opgewekt.

Het gaat om iets dat zich toen en daar, buiten mij heeft voltrokken. Dat noemen we een heilsfeit. Doch het is mede daarom een heilsfeit, omdat het gericht is op mijn ervaring van het in dat feit opgesloten heil. En wat de opstanding betreft is dat heil het nieuwe leven dat op Pasen aan het licht is gebracht.

De gezamenlijke betrokkenheid bij dat opstandingsleven komt daarin uit, dat Paulus kan zeggen: Christus is ons leven. Het is onmogelijk te belijden, dat we met Christus opgewekt zijn, zonder dat Christus ons leven is geworden, en omgekeerd! Christus is alleen daarom ons leven, omdat we - in de relatie van het geloof - mogen zeggen: ik ben met Christus opgewekt.

Wie de ervaringskant, de toeëigening in de weg van sterven en opstaan, buiten de uitleg sluit, doet aan de machtige betekenis van zulke termen te kort. Hij verschaalt ze tot objectieve feitelijkheden, waaraan nu juist dat ontbreekt, wat ze voor ons tot heilsfeiten maakt, namelijk de uitwerking van dit heilsfeit in ons leven. Christus' dood is er voor mijn zonden. Christus' dood is er ook opdat ik aan de zonden sterf. Die twee zijn kanten van één zelfde zaak. Het gaat om vergeving van de schuld. Het gaat om vernieuwing van mijn leven. Die vernieuwing is alleen mogelijk als opwekking of als opstanding uit de dood. Het moet met ^[45] mijn oude mens door de dood heen. Vrucht van Christus' kruisdood is de dood van mijn oude mens. Dat belijd ik als ik zeg: ik ben met Christus gestorven.

2 Corinthe 5 :15

Er is nog een passage in de brieven van Paulus waarin de parallellie van Christus' sterven en opwekking als pneumatische werkelijkheid voor de Zijnen duidelijk onder woorden wordt gebracht.

We hebben het oog op 2 Corinthe 5:15: "daar wij tot het inzicht zijn gekomen dat één voor allen gestorven is. Dus zijn wij allen gestorven. En voor allen is Hij gestorven, opdat zij die leven niet meer voor zichzelf zouden leven, maar voor Hem die voor hen gestorven is en opgewekt".

Dit voor allen gestorven zijn ziet op de heilsbetekenis van Jezus' dood. Waar het nu om gaat is, dat mensen alleen in het heil van Zijn dood delen, als ze ook voor Hem leven. Dat wil zeggen, als Zijn opstandingsleven ook in hen werkelijkheid wordt.

Zojuist gebruikten we de uitdrukking: als ze voor Hem leven. We kunnen het ook zo zeggen: doordat ze voor Hem leven. Het leven voor Hem is immers geen voorwaarde om met Hem opgestaan te zijn. Het is de vrucht ervan. Dat ze met Hem opgestaan zijn, komt daarin uit dat ze voor Hem leven. Het is Zijn geschenk aan hen. Het is de toeëigening van Zijn leven aan hen. Het zou dwaasheid zijn om wel te stellen dat iemand met Christus is opgewekt door het geloof, en dan toch te zeggen dat het opstandingsleven eigenlijk los staat van het met Hem opgewekt zijn! Die twee zijn één. In het gelovig aanvaarden van het met Christus opgewekt zijn, ligt het voor Hem leven opgesloten. Zo is de kracht van Zijn opstanding werkzaam en zichtbaar in ons!

Wat van het met Hem opgewekt zijn geldt, geldt ook van het met Hem gestorven zijn. Zijn dood wordt ook in ons werkzaam, doordat de Geest ons onze oude ^[46] mens doet afleggen. Dat is de strijd tegen de zonde naast de droefheid over de zonde! Beide hebben te maken met het oude leven, waarvan we verlost worden, alleen doordat we met Christus sterven. Op twee manieren manifesteert het sterven met Christus zich in ons: in de droefheid over en in de strijd tegen de zonde! Beide maken ons los van de zonde! Ze zijn gestalten van de dood! Als teken van de kracht van het opstandingsleven in ons!

Calvijn zegt zo prachtig: "Want Christus heeft ons daarvan verlost, opdat Hij ons in Zijn macht zou hebben als zijn eigen goed; waaruit volgt, dat wij onszelf niet zijn. Hier worden twee dingen onderscheiden gesteld, te weten, dat wij in Christus gestorven zijn, opdat alle eergierigheid en begeerten der boosheid ophouden, en dat het niet moeilijk is vernietigd te worden; bovendien dat wij ons leven en dood aan Christus schuldig zijn, wijl Hij ons aan Zich geheel verbonden heeft" (352).

^[47] 4. DOOR DE WET VOOR DE WET GESTORVEN

Galaten 2:19 en 20

We willen ons in dit hoofdstuk bezighouden met uitspraken van Paulus over de wet. Het is eeuwenlang een punt van discussie, vaak van strijd geweest, welke plaats de wet inneemt, als een mens tot geloof komt. In mijn boek "Wet en evangelie" heb ik een hoofdstuk besteed aan "de wet en de orde des heils". Het is niet de bedoeling hier te herhalen wat ik daar heb geschreven. Dit boekje biedt de gelegenheid om praktisch in te gaan op de plaats van de wet in de ervaring van het sterven met Christus. We doen dat ook nu weer aan de hand van teksten.

Een centrale tekst is in dit verband Galaten 2:19 en 20: "Want ik ben door de wet voor de wet gestorven om voor God te leven. Met Christus ben ik gekruisigd, en toch leef ik (dat is) niet meer mijn ik, maar Christus leeft in mij."

Deze tekst past geheel in de rij van de in het vorige hoofdstuk behandelde uitspraken van Paulus. Hij zegt hier niet uitdrukkelijk dat hij "met Christus" door de wet voor de wet is gestorven. Dat is vanwege de parallellie met vers 20 "met Christus ben ik gekruisigd" stellig de bedoeling. Het "door de wet voor de wet gestorven zijn" is niet los te denken van de relatie tot het met Christus gekruisigd zijn. Het gaat in vers 19 om twee punten. In de eerste plaats: sterven voor de wet waarvan leven voor God de tegenstelling is. Hier staan twee levenspatronen tegenover elkaar. Leven voor de wet ziet op Paulus' leven vóór zijn bekering. Vroomheid met behulp van de wet, prestatie door gehoorzaamheid aan de wet. Eigendunk en eigenroem horen bij dat leven voor de wet. Paulus somt ^[48] al de verdienstelijkheden van zulk een farizeïstisch leven op in Filippenzen 3:4-6.

Leven voor de wet het tegenovergestelde van leven voor God

Men zal zeggen: leven voor de wet is toch leven voor God. De wet is toch door God gegeven en op God gericht. Dat is inderdaad het geval. Het bedrog dat de zonde in ons leven pleegt, bestaat echter hierin dat de wet van God, de Wetgever, wordt losgemaakt. De wet wordt door de mensen in handen genomen om er zichzelf mee te bewijzen, en om zichzelf ermee waar te maken.

Dat is het gebruik van de wet op een manier en voor een doel precies tegenovergesteld aan Gods oorspronkelijke bedoeling. Zo is het leven voor de wet een leven voor eigen roem en eer, met behulp van de wet. Zo is de wet, evenals het gebod, dat ten leven moest leiden, ten dode geworden, Romeinen 7:9v. De zonde heeft, uitgaande van het gebod, mij misleid en door middel daarvan gedood (7:11). De oorzaak ligt niet in de wet, maar in het zondige hart. De zonde in ons hart grijpt de heilige wet aan, om er onheilige dingen mee te doen. De wet dient dan tot onze zelfrechtvaardiging. Dat is eigenlijk het toppunt van de zonde: de wet, die ons veroordeelt, ter hand nemen om ons zelf te rechtvaardigen. Aan het oordeel van God willen ontkomen door de veroordelende instantie te overtroeven. Dat is menselijke hoogmoed op haar toppunt. Ik sta niet schuldig aan de wet, want ik ben juist bezig de wet ten volle uit te voeren. Ik doe dat echter niet in dienst van God, niet tot eer van de Wetgever. Ik doe dat om mijzelf tegenover God te rechtvaardigen en te laten zien dat ik rein en volmaakt ben! Dat is het levensontwerp van: voor de wet leven! Hier is de wet losgemaakt uit de relatie tot God en op zichzelf gesteld. De wet is verabsoluteerd. Zij is God uit handen genomen en in onze handen genomen, om ons ^[49] tegenover God te rechtvaardigen. Precies het tegendeel van wat God met de wet oorspronkelijk heeft bedoeld.

Daartegenover staat dan: het voor God leven. Dat is een leven van liefde tot God en tot Zijn wet. Een leven niet om eigen gerechtigheid te presteren en te demonstreren, maar om God lief te hebben en ook Zijn wet te gehoorzamen. Liefde is de vervulling van de wet, Romeinen 13:10.

Tussen deze twee levenspatronen bestaat geen vloeiende overgang. Er zijn geen

aanrakingspunten, die tot een synthese of een vergelijk kunnen leiden. Er is een radicale tegenstelling. Deze is zo scherp dat je alleen door de dood heen van het ene levenspatroon tot het andere wordt gebracht. Zonder het sterven voor de wet kom je niet tot het leven voor God!

Door de wet voor de wet gestorven

En nu het tweede punt. Paulus zegt dat hij juist door de wet voor de wet is gestorven. Hoe moeten we ons dat voorstellen?

Hier zullen we de veroordelende, de verdoemende kracht van de wet in rekening moeten brengen. Waar heeft Paulus die verdoemende kracht van de wet leren kennen? In het kruis van Jezus Christus! In het kruis is duidelijk geworden dat er een Ander nodig is, om ons van de vloek van de wet te verlossen.

We denken nu aan wat Paulus in Galaten 3:1-14 schrijft. Deze passage mogen we zien als een nadere ontvouwing van 2:19 en 20. In 3:1-14 plaatst Paulus de wet en de prediking van het geloof (vs. 2) tegenover elkaar. Hij komt dus terug op de wet en haar functie. Hier vinden we die bekende radicale woorden: "Want allen die het van werken der wet verwachten, liggen onder de vloek; want er staat geschreven: Vervloekt is een ieder, die zich niet houdt aan alles wat geschreven is in het boek der wet" (vs. 10). De diepste intentie van de wet is geloof, vertrouwen, liefde. De karikatuur die ^[50] zondaren van de wet maken is: doen, presteren en daardoor leven. Gehoorzaamheid om der wille van de zelfrechtvaardiging.

"Christus heeft ons vrijgekocht van de vloek der wet door voor ons een vloek te worden, want er staat geschreven: Vervloekt is een ieder die aan het hout hangt" (vs. 13). Christus heeft voldaan aan de eis van de wet. Hij heeft de vloek van de wet ondergaan, om zo aan haar veroordelende heerschappij een einde te maken. Dat is de diepste bedoeling van Paulus' uitspraak: Ik ben door de wet voor de wet gestorven. Christus is gestorven naar de wet. Hij heeft met Zijn vrijwillig, plaatsbekledend sterven, aan de eis van de wet voldaan! Hierdoor is de wet eigenlijk dood gelopen. De wet had niets meer te eisen, toen Christus in de plaats van de Zijnen aan haar oordeel, aan haar verdoemenis zich heeft onderworpen. Door Hem is de relatie van zondaren tot de wet de dood ingegaan!

We herinneren aan de hierboven ([blz. 11](#)) reeds aangehaalde tekst uit Romeinen 7, dat een vrouw gebonden is, zolang haar man leeft. Als haar man gestorven is, is ze vrij om te hertrouwen. De wet heeft zeggenschap over ons. Wij leven onder de claim van de wet, en wij liggen onder de veroordeling van de wet! Christus is gestorven om aan de eisen van de wet te voldoen. Hij heeft de wet vervuld (Matt. 5:17). Hij is gehoorzaam geweest aan de geboden en Hij heeft Zich aan de veroordeling van de wet onderworpen. Hij is een vloek geworden voor ons, zegt Paulus. Zo heeft Hij de vloek voor ons gedragen en haar van ons afgenomen. Hij heeft ons van de wet verlost. Toen Hij stierf, stierven wij voor (de claim en de veroordeling van) de wet. Krachtens de dood van Christus heeft de wet niet meer het recht iets van ons te eisen. Aan haar eis is immers geheel voldaan. Toen Jezus aan het kruis riep: Het is volbracht (Joh. 19:30), betrof dat de opdracht die Hij van de Vader had ontvangen. Tot die opdracht behoorde als een kernpunt: de vloek van de wet te ^[51] dragen om zo aan de eis van de wet te voldoen. Jezus' kruisdood was een sterven door de wet. Dat is: naar en krachtens de wet. Paulus mag nu zeggen: toen ik met Christus gekruisigd werd, ben ik door de wet voor de wet gestorven! Toen is het toegegaan naar het regime en binnen het kader van de wet. Toen is in Christus' dood de band met de eisende en veroordelende wet doorgesneden. De wet heeft geen zeggenschap meer over mij, en geen recht meer op mij! Christus' dood betekent het einde van de relatie tot de eisende en veroordelende wet. Ik ben nu vrij, *niet maar om alsnog* van een ander te worden. Ik ben vrij *doordat ik* van een ander geworden ben! Die ander heeft zich voor mij ingezet, heeft Zijn leven voor mij overgehad, opdat ik van Hem zou zijn! Paulus is niet terechtgekomen in een vacuüm, in een niemandsland, terwijl hij dan nog maar eens moest rondkijken onder wiens

heerschappij hij zich zou voegen. Misschien denkt iemand, zou het wel de voorkeur verdienen om niemands knecht, en dus eigen baas te worden, nu de bevrijding was gekomen.

Neen, Hij die Zijn leven voor Paulus heeft overgehad, is tegelijk de nieuwe Meester, de nieuwe Eigenaar, de Kurios, de Here! Onder de heerschappij van Christus wordt het "voor God" leven mogelijk en werkelijk. Zo heeft God het oorspronkelijk bedoeld. De zonde heeft dit oorspronkelijke plan bedorven. Door bedrog is het misgegaan, en wie zondigt doet mee met de bedrieger!

Alleen door de dood van Christus komt aan deze (leu-gen-)heerschappij een einde. Bevrijd om voor God te leven, en - Gode zij dank - niet meer voor de wet.

Het verband van Galaten 2:19 met vers 20

Nu komt ook de vraag: spreekt Paulus hier over wat daar en toen op Golgotha voor hem, ten gunste van hem is gebeurd, óf spreekt Paulus *ook* over wat *met hem* is gebeurd, toen hij Christus ontmoette op de weg ^[52] naar Damascus? Heeft Paulus het hier over een objectief feit uit de (heils)geschiedenis, of heeft Paulus het hier over zijn bekering, waarvan we de beschrijving vinden in Handelingen 9:4, 5; 26:14, 15?

Voor het antwoord op die vraag moeten we letten op het verband tussen vers 19 en 20. Er is een opvallende parallellie tussen deze verzen. Door de wet voor de wet gestorven is in wezen hetzelfde als: met Christus ben ik gekruisigd. Uit het hele verband blijkt dat Paulus niet maar spreekt over iets dat enkel toen en daar buiten hem om is gebeurd. Neen, het gaat over een relatie tot Christus, die hier en nu werkelijkheid is. Dat blijkt uit het "om voor God te leven". Ook dit gedeelte van vers 19 vindt in vers 20 zijn parallel, namelijk in de woorden: en toch leef ik, dat is: Christus leeft in mij!

Zoals het leven van Paulus nu een pneumatische werkelijkheid is, zo is ook het met Christus gekruisigd zijn - en dat is hetzelfde als door de wet voor de wet gestorven zijn - een pneumatische werkelijkheid. Het zou onbegrijpelijk zijn, dat Paulus het eerste gedeelte van beide teksten alleen liet slaan op het heilshistorische feit toen en daar, terwijl hij in het tweede gedeelte van beide teksten zou spreken over een geloofsbeleving, hier en nu! Wie dat onderscheid wil verdedigen, doet niet anders dan een scheiding aanbrengen tussen de betekenis van de dood van Christus en het opstandingsleven van Christus!

Christus leeft in mij - een geloofsbeleving

Prachtig is de uitdrukking: Christus leeft in mij. Het is een andere formulering voor de werkelijkheid die Paulus in Colossenzen 3:4 onder woorden brengt met: Christus, die ons leven is. En dat dit een werkelijkheid is door de kracht van de Heilige Geest, mag blijken uit Efeze 3:16 en 17, waar we lezen dat Paulus voor de gemeente bidt, "dat Hij geve met kracht gesterkt te worden door zijn Geest in de inwendige mens, opdat ^[53] Christus door het geloof in uw harten woning make". De werkelijkheid van Christus' inwoning is te danken aan de Heilige Geest. Het is een pneumatische werkelijkheid.

Het is in deze tekst duidelijk dat de pneumatische werkelijkheid een geloofsbeleving is. Zij is gebonden aan de geloofsrelatie. Er vindt geen identificatie plaats tussen Christus en de gelovige. Dat Christus in ons komt wonen - door Zijn Heilige Geest - betekent niet dat ons ik vervangen wordt door het Ik van Christus. Er vindt geen samensmelting plaats. Paulus blijft Paulus, niet de oude, maar de nieuwe mens Paulus. Hij weet intussen van de inwoning van Christus door Zijn Geest.

In Galaten 2:20 zien we een zelfde afwijzing van de gedachte dat Christus en de gelovige met elkaar versmelten. Christus leeft in mij, en toch leeft Paulus nog. Prachtig is die beperking "voorzover ik nu nog in het vlees leef". Ook dit leven is een geloofsleven. Een leven in verbondenheid met en in vertrouwen op Christus, die Zich in liefde voor mij heeft overgegeven. Eenheid, en toch onderscheid. Nabijheid, en toch geen gelijkheid.

"Met Christus ben ik gekruisigd" staat voor dezelfde werkelijkheid als: "ik ben door de wet voor de wet gestorven". Dit ziet niet alleen op wat er met Christus is gebeurd op Golgotha ten gunste van Paulus. Het ziet ook op het feit dat Paulus hierop zelf betrekking heeft gekregen. Het ziet ook op het feit dat hij dit in het geloof als werkelijkheid voor zichzelf mag zien. Zo kan hij het onder woorden brengen. Het gaat om een pneumatische werkelijkheid die hierin bestaat, dat wat met Christus is gebeurd hem in het geloof is toegeëigend.

In die toeëigening is er te spreken over sterven en leven! Wat met Christus is gebeurd, is werkelijkheid in Paulus' geloofsbeleving. Met de uitspraken van vers 19 en 20 brengt hij de persoonlijke beleving mede ^[54] onder woorden. Die beleving is geen later toegevoegde waarde. Zij ligt in de formulering zelf opgesloten, "Met Christus opgewekt zijn" betekent hetzelfde als: "Christus leeft in mij".

De plaats van de wet

Rest de vraag welke de plaats van de wet is in deze geloofservaring. Moeten we het ons zo voorstellen, dat Paulus eerst met de onmacht om aan alle eisen van de wet te voldoen is geconfronteerd geworden, alvorens hij tot het geloof in Christus is gekomen? Er zijn mensen die het sterven door de wet voor de wet zich zo voorstellen; die het ook anderen als een schema opleggen. Historisch, of beter gezegd biografisch gezien, klopt deze uitleg niet. Op de weg naar Damascus is Paulus niet met de wet als op zichzelf staande instantie geconfronteerd. (Calvijn zou in dit geval spreken van de naakte wet.) Christus, de Opgestane, de Verheerlijkte is aan Paulus verschenen! Niet de wet heeft Paulus bekeerd, maar Christus heeft dat door de kracht van Zijn Geest gedaan.

Het is belangrijk dit goed vast te houden. Wie meent dat de wet iemand, al was het maar voor een deel tot bekering brengt, maakt van de bekering toch weer een werk der wet; ook al zou hij dat werk beperken tot het afsterven van de oude mens. De bekering is een werk der genade en niet van de wet. Ook in verband met de bekering moeten we vasthouden aan wat Paulus zegt in Romeinen 8:3: "Want wat de wet niet vermocht - omdat zij zwak was naar het vlees - God heeft door zijn eigen Zoon te zenden, in een vlees aan dat der zonde gelijk en wel om de zonde, de zonde veroordeeld in het vlees."

De wet vermag de bekering niet tot stand te brengen, en dat vanwege het vlees! Het vlees verzet zich tegen de wet of vergrijpt zich aan de wet.

Er is een levendmakende kracht nodig die het vlees doet sterven, en die het leven (her)schept. Dat is Jezus ^[55] Christus door Zijn Heilige Geest. Zo is het precies met Paulus gegaan. Hij is niet gestorven door de wet, maar door de ontmoeting met de opgestane Christus! Toen Paulus de betekenis van Christus' kruis en opstanding leerde kennen, heeft hij begrepen dat de wet in het heilswerk van Christus een centrale rol speelt. Niet zo, dat een mens vanuit de onmacht om aan de eisen van de wet te voldoen, komt tot de vraag naar en tot de ervaring van de verlossing door Christus! Maar zo, dat juist Christus' offer alleen in zijn heilzame betekenis verstaan en beleefd kan worden, doordat we zien dat we met Hem door de wet voor de wet gestorven zijn! Zijn offer voldoet aan de eis van de wet: én Zijn offer doet de eis van de wet af. Het stelt de heerschappij van de wet terzijde, omdat aan haar eis is voldaan. Het zij mij vergund te verwijzen naar de uiteenzetting in "Wet en evangelie" op blz. 20-26. Daar heb ik met gegevens uit het Nieuwe Testament duidelijk gemaakt dat het evangelie niet uitgelegd noch verstaan kan worden zonder dat de wet erbij wordt betrokken. De eisende en de aanklagende functie van de wet worden juist in het evangelie gehoord en verwoord. Het evangelie gaat hierin boven de wet uit dat het wijst naar Hem die de wet voor de Zijnen heeft vervuld; naar Hem die door de wet voor de wet is gestorven. Men kan het evangelie niet uitleggen zonder dat de wet er bij ter sprake wordt gebracht. Zo is het ook met onze kennis van het evangelie. Die kan niet bestaan zonder kennis van de wet!

We stellen nu nogmaals de vraag, hoe wij het ons moeten indenken dat Paulus van zichzelf zegt: ik ben door de wet voor de wet gestorven. Wil dat zeggen dat Paulus eerst met de wet in aanraking kwam en daarna met Christus? We zeiden reeds, dat dit

(autobiografisch gezien niet juist is. Tot op het moment van zijn bekering leefde hij in de overtuiging dat hij er juist met de wet wel kwam. De verschijning van Christus heeft hem doen zien, dat hij er met de wet niet komt!

[56] Door het evangelie, dat hem in de persoon van de verheerlijkte Christus verscheen, heeft hij gezien dat de wet absoluut ontoereikend is! Door het geloof in Christus kan hij zeggen dat hij door de wet voor de wet gestorven is. Men kan ook zeggen: hij is door de wet voor de wet gekruisigd. In Galaten 6:14 zegt hij het zo: "Maar het zij verre van mij dat ik zou roemen anders dan in het kruis van onze Here Jezus Christus, door welke de wereld mij gekruisigd is, en ik der wereld." Met wereld bedoelt hij hier in elk geval ook de wet, zoals blijkt uit vers 15, waar Paulus in zijn toelichting op het woord wereld, de besnijdenis noemt. Deze maakt wezenlijk deel uit van de wet! Vanuit Christus heeft Paulus leren verstaan dat de wet geen weg tot heil is, maar juist tot onheil; zoals hij het in Romeinen 7:10 zegt: tot de dood!

In de gelovige verwerking van de betekenis van Christus' kruis ligt opgesloten de erkenning dat hij het (dat is: zichzelf) met de wet niet redt. Sterker nog: Christus' dood betekent voor hem het afzien en het afscheid van de wet als eisende en veroordelende instantie. Omdat Christus naar de (eis van de) wet gestorven is, en Paulus daarin door het geloof deelt, kan hij ook zeggen dat hij zelf door de wet gestorven is, en dat heeft de geweldige consequentie, dat hij voor de wet gestorven is. De wet heeft geen recht en geen macht meer over hem. Hij kent een ander leven. Christus is zijn leven. Christus leeft in hem!

Paulus deelt er zelf in

Paulus kon de verzen 3:1-14 alleen maar schrijven, omdat hij in het met Christus gekruisigd en gestorven zijn, metterdaad van de eis van de wet was ontslagen. Het gaat in deze verzen maar niet om de waardering van een objectieve stand van zaken. Het gaat om de verkondiging Van het heil in Christus, waarin Paulus persoonlijk deelt. Hij deelt er zo in, dat hij uit eigen geloofsovertuiging en geloofsbeleving kan zeggen, dat [57] hij door de wet voor de wet gestorven is. Dat is voor hem werkelijkheid geworden, toen hij Christus leerde kennen op de weg naar Damascus! Dat is dieper en hoger en breder werkelijkheid geworden naarmate hij Christus meer leerde kennen. Hier mogen wij de notie van geestelijke groei en van de mannelijke rijpheid en de maat van de wasdom van de volheid van Christus (Efeze 4:13) wel in gedachten nemen! Ik moge verwijzen naar mijn inaugurele rede uit 1966.

Het is voor Paulus begonnen bij zijn bekering. Zonder die persoonlijke ervaring zou hij de verzen 2:19 en 20 zo nooit hebben kunnen schrijven.

Alleen maar persoonlijke ervaring?

Het kan zijn dat iemand met de vraag zit of Paulus in Galaten 2 en 3 eigenlijk niet méér doet dan een beschrijving geven van zijn persoonlijke geloofservaring. Er zijn mensen, die zulke verslagen van geloofsbevinding op prijs stellen en zelfs noodzakelijk achten. Voor anderen verminderen zij de betekenis van zulke passages, omdat ze dan immers slechts persoonlijke, subjectief gekleurde ervaringen zijn.

We moeten hier goed onderscheiden. Paulus is in Galaten bezig met de op schrift gestelde verkondiging van het evangelie. Hij schrijft deze brief, evenals trouwens zijn andere brieven, als apostel. "Niet vanwege mensen, noch door een mens, maar door Jezus Christus en God, de Vader, die Hem opgewekt heeft uit de doden", 1:1.

Paulus doet dit echter zo direct en persoonlijk, dat hij er zich niet voor schaamt te zeggen, dat hij het door hem verkondigde heil ook persoonlijk kent. Hij deelt erin! *Het is niet pas waar, omdat hij het zelf ervaren heeft.' Het is zo waar, zo betrouwbaar, en zo reëel, dat hij het ook zelf ervaren heeft.* De grond van de zekerheid ligt niet in zijn persoonlijke ervaring. Het is een boodschap met zekerheid en met kracht. Daarvan kan Paulus spreken. Hij leeft er uit en hij deelt er in. Het is [58] in zijn eigen bestaan

pneumatische werkelijkheid geworden: Christus leeft in mij. Dat is de keerzij van: ik ben door de wet voor de wet gestorven. Dat sterven en dat leven horen bij elkaar! Zij zijn beide vrucht van de ontmoeting met de verhoogde Christus!

Paulus heeft als een bijzonder voorrecht - hij is onder de apostelen een ontijdig geborene, 1 Corinte 15:8 -volmacht gekregen om het evangelie te verkondigen (Handelingen 9:15, 16; zie ook vers 20).

De verschijning van Christus vindt voor ons plaats in het evangelie. Men zie hiervoor 2 Timotheüs 1:9-11. Een persoonlijke ontmoeting als die Paulus ten deel is gevallen, vindt nu plaats door de prediking van het evangelie.

Het sterven door de wet is voor Paulus dus direct verbonden aan het met Christus gestorven en gekruisigd zijn. Dit is een belangrijk gegeven. Overal waar we in de brieven lezen: ik ben met Christus gestorven, mogen we de notie uit Galaten 2:19 horen meeklinken: dat is gebeurd door de wet!

De wet in het kader van het evangelie

Dit is daarom zo belangrijk, omdat de wet hier geen op zichzelf staande grootheid is. Geen geïsoleerde instantie, die buiten het evangelie om en los van de genade in Jezus Christus op ons afkomt. Nogmaals zij herinnerd aan Calvijn, die dan van de naakte wet spreekt. Dat is de wet los van de genade!

Neen, bij Paulus komt de wet juist ter sprake in het kader van het met Christus gekruisigd zijn! Steeds als het over die uitdrukking gaat, moeten we dat "door de wet" erbij denken!

Dat bewaart ons ervoor over de wet te spreken, buiten het evangelie van Christus om, of voorafgaand aan het evangelie. Overal waar dat wel gebeurt, vallen we terug in een positie, die te vergelijken is met die van het jodendom. Daarin heeft Paulus voor zijn bekering geleefd.

^[59] Wat is in het kader van het evangelie de betekenis en de kracht van de wet? Het antwoord is verrassend: De wet heeft daarin en daardoor betekenis, dat ze krachteloos gemaakt is. Juist toen de wet haar volle kracht openbaarde in de dood van Jezus Christus - Hij is immers naar de wet gestorven - toen heeft de wet ook haar kracht verloren. Jezus Christus heeft haar onschadelijk gemaakt door aan haar eis te voldoen. Hij heeft Zich in haar greep begeven. Zo heeft Hij de muil van de wet gevuld met Zijn offer. Daardoor heeft Hij de mond van de wet voorgoed toegestopt. Dat is eigenlijk het merkwaardige van de wet, geplaatst in het licht van het evangelie. De wet heeft recht van spreken - naar de wet gestorven! Maar als aan de eis van de wet is voldaan, heeft zij het recht verloren nog verder te spreken. Daarom: voor de wet gestorven!

De wet is machteloos tot heil. De wet is krachtig tot onheil, tot veroordeling. Het evangelie is de boodschap, dat het onheil, waartoe de wet ons rechtvaardig veroordeelt, is weggenomen. De hoogste triumpf van de wet is tegelijk haar einde.

Het kan allemaal wat ingewikkeld lijken. Het is dat niet. Wat wij zojuist behandelden is eigenlijk door Paulus in één zin samengevat: Christus is het einde van de wet (Romeinen 10:4). Dat is waar, vanwege het met Christus voor de wet door de wet gestorven zijn. Het zij mij vergund voor deze tekst te verwijzen naar mijn "Wet en evangelie", 84-86.

Wij moeten ervan afzien om het sterven door de wet los te maken van het evangelie. Dan wordt het opnieuw een wetswerk. In het wetswerk leeft de zonde. Zij leeft zich daarin uit, ook in de gedachte dat een mens eerst door de wet moet sterven.

Sterven en leven horen bij elkaar

Het gaat er juist om dat de zonde sterft. Dat kan maar op één manier: doordat we gelovig leren zien dat Christus naar de wet voor de zonde is gestorven! Dan ^[60] krijgen we zondekennis, niet los van, maar in het kader van de verkondiging van het evangelie.

Er is geen kennis van het evangelie, zonder het weet hebben van de eis van de wet. Maar de gelovige heeft er weet van, als van een door de wet voor de wet gestorven zijn! Leidt dit niet tot oppervlakkigheid? Betekent dit eigenlijk niet dat het in het geloof gaat om een verstandelijke beschouwing, om het opdoen van een bepaald inzicht?

Wie een dergelijk verwijt aan Paulus zou maken, miskent dat het gaat om een pneumatische werkelijkheid waarin sterven en leven doorleefde feiten zijn!

Ze horen bij elkaar, omdat ze ons deel worden door de ontmoeting met de levende, verhoogde Christus, die Zich daar in Woord en Geest aan ons bekendmaakt.

Calvijn heeft bij Galaten 2:19 zo prachtig over de eenheid van dood en leven (met Christus) geschreven. Hij zegt: der wet sterven is haar verlaten, en van haar heerschappij vrij worden, also dat wij geen vertrouwen meer in haar hebben, en dat zij ons onder het juk der dienstbaarheid niet gevangen houdt (43). Gode leven betekent: geheel ons leven ons naar Zijn wil schikken, zodat wij niet anders zoeken dan Hem te behagen (t.a.p.).

Paulus vermaant, dat die dood niet dodelijk is, maar eer een oorzaak van een beter leven, dat God ons uit de schipbreuk der wet opneemt en dat wij tot een ander leven wederopgericht worden (43v).

Laat ons bedenken dat wij niet anders van het juk der wet verlost worden, dan als wij een met Christus worden: gelijk een loot niet anders de vrucht uit de wortel trekt, of zij moet in een natuur met de wortel verenigd zijn (44).

Calvijns toelichting verwoordt de ervaring die opgesloten ligt in de woorden van Paulus. Men mag niet zeggen dat deze ervaring bijkomend is bij wat Paulus heeft gezegd. Integendeel, in zijn woorden brengt ^[61] Paulus deze ervaring tot uitdrukking. Niet zo, dat het om het verhaal van zijn ervaring gaat; maar zo, dat Christus' evangelie deze ervaring meebrengt! Het is geloofservaring, dat wil zeggen: vrucht van, genormeerd door en geheel gericht op Jezus Christus, op de heilsfeiten van Zijn kruisdood en opstanding, in hun heilzame betekenis voor de gelovigen.

Tenslotte mogen we zeggen dat Paulus met de uitspraak: wet doet zonde kennen (Romeinen 3:20; 7:7), niet spreekt over een op zichzelf staande werking van de wet. Paulus spreekt over de wet in verband met het evangelie van Christus.

Het was voor Paulus een stuk van zijn bekering dat hij anders over de wet leerde spreken. Hij heeft niet alleen zichzelf, maar ook de wet in het licht van Christus leren zien. Wie zichzelf los van God ziet, is verblind door de zonde en kent zichzelf niet. Dat geldt ook met betrekking tot onze kennis van de wet. We moeten er toe bekeerd worden om de wet in het licht van Christus te zien. Dan gebeurt het wonder dat we door de wet voor de wet sterven. Dat is alleen mogelijk als Christus in ons leven komt! Want Christus is het einde van de wet!

Dit hoofdstuk is een poging om de praktische betekenis van Romeinen 10:4 toe te lichten. Zo heeft het sterven door de wet alles te maken met Christus, met het met Hem gekruisigd zijn! Ook het omgekeerde geldt: het met Christus gekruisigd zijn heeft alles te maken met de kennis van de wet - in het licht van Christus! Bij de toeëigening van het heil speelt ook de wet een rol, niet als een instantie los van Christus, maar als een veroordelende macht, die door Christus erkend en tot zwijgen gebracht is. Het sterven aan de wet is geen achterhaald station! In zoverre de oude mens, het vlees, nog leeft, en zich weert, in zoverre zal dat ook het sterven door de wet voor de wet actuele pneumatische beleving zijn!

^[62] 5. LEVEN MET CHRISTUS

Het sterven is gericht op het leven

Nu we geschreven hebben over het met Christus gekruisigd en gestorven zijn, willen we apart aandacht geven aan het met Christus leven. We kwamen die notie al eerder tegen, juist in teksten die over het sterven met Christus handelen. Het is net of voortdurend weer duidelijk werd, dat het niet gaat om de dood, maar om het leven. Zo is het ook met Christus gegaan. Zijn sterven was noodzakelijk. Men denke aan de driemaal herhaalde voorzegging van Zijn lijden en sterven (Matt. 16:21; 17:22-23 en 20:18-19).

In de eerste tekst wordt over het *moeten* lijden en sterven gesproken. In de beide andere teksten over het *zullen* ervan! We mogen dit zullen stellig bepaald zien door het eerst gebruikte moeten.

Opvallend is echter dat in alle drie voorzeggingen ook het opgewekt worden aan de orde komt. We mogen zelfs zeggen, dat de opstanding de climax is van de voorzegging. Dat blijkt wel heel duidelijk, als de Here Jezus in het gesprek met de Emmaüsgangers Zijn onderwijs zo samenvat: "Moest de Christus dit niet lijden om in Zijn heerlijkheid in te gaan?" Lucas 24:26. Zijn sterven was noodzakelijk, maar niet als eindpunt. Het was de doorgang, om in de heerlijkheid van het nieuwe leven der opstanding in te gaan!

We herinneren aan reeds besproken teksten als Romeinen 6:4: met Hem begraven door de doop in de dood, "opdat gelijk Christus uit de doden opgewekt is door de majesteit des Vaders, zo ook wij in nieuwigheid des levens zouden wandelen". Deze wandel is het doel van het in Zijn dood gedoopt zijn! Op dit punt is er een duidelijke overeenkomst met Christus! Paulus ^[63] herhaalt dat nog eens in vers 5: samengegroeid met hetgeen gelijk is aan Zijn dood, dan ook met hetgeen gelijk is aan Zijn opstanding. In vers 8 wordt benadrukt dat het leven met Christus een leven van het geloof is. Indien wij dan met Christus gestorven zijn, geloven wij dat wij ook met Hem zullen leven. De zekerheid van dit nu reeds aanwezige leven ligt in het geloof in Christus. Leven met de opgestane Christus is dus geloofsleven en geloofsbeleving.

We noemen ook 2 Corinthe 5:15: En voor allen is Hij gestorven, opdat zij die leven - we mogen erbij denken: zij die met Hem gestorven zijn - niet meer voor zichzelf zouden leven, maar voor Hem, die voor hen gestorven is en opgewekt. Het sterven met Christus vindt zijn doel in het leven met Hem. Nog scherper gezegd: in het leven voor Hem.

Ook in Galaten 2:19 is het leven voor God het doel van het door de wet voor de wet - weer zeggen we erbij: met Christus - gestorven zijn! Dat leven wordt bepaald doordat Christus in Paulus leeft, 2:20.

Zo zegt Paulus in Colossenzen 3:4 dat Christus ons leven is. Dat is zo, omdat wij met Christus zijn gestorven en ons leven met Hem verborgen is in God. Het sterven met Christus is gericht op het leven. Het staat, als we het zo mogen uitdrukken, in dienst daarvan.

Ook in Colossenzen 2:12 en 13 komt de levendmaking aan de orde als het perspectief van het met Hem begraven zijn in de doop. Opmerkelijk is dat ook hier gesproken wordt over: "mede opgewekt door het geloof aan de werking Gods, die Hem uit de doden heeft opgewekt". Het opgewekt zijn met Christus is een geloofswerkelijkheid, een pneumatische werkelijkheid. In Efeze 2:5 wordt gezegd dat wij dood waren door de overtredingen en levend gemaakt zijn met Christus. Deze levendmaking toont haar werkelijkheid en haar kracht in het doen van goede werken, "die God tevoren bereid heeft, opdat wij daarin zouden wandelen". Dit is doel van het in Christus Jezus geschapen zijn!

^[64] Het doen van goede werken mogen we stellig zien als een omschrijving van: met Christus levend gemaakt. Uit dat in Christus geschapen zijn blijkt overduidelijk dat het niet enkel gaat om een heilshistorisch kader; om een verband, waarin wij begrepen zijn! Het gaat om wat die relatie tot Christus uitwerkt. Die uitwerking is niet bijkomend, alsof

je het gerekend zijn in Christus kunt kennen los van de uitwerking. Neen, te belijden dat wij met Christus zijn opgewekt, kan niet zonder de beleving van de levendmaking door de Heilige Geest. Het kan ook niet zonder de wandel in goede werken.

Uit al deze plaatsen mag blijken dat leven met Christus er niet is zonder het sterven met Hem. Er mag ook uit blijken dat het sterven met Hem geen op zichzelf staande fase of ervaring is. Het is inherent verbonden aan het leven met Hem!

We zullen de zojuist gebruikte formuleringen nog iets moeten aanscherpen. Dat wordt ons duidelijk, als we een tekst in de bespreking betrekken die we tot heden nog niet noemden. We lieten die onbesproken, omdat hier niet met zoveel woorden gesproken wordt over het met Christus gestorven en opgewekt zijn!

Sterven is: alle eigengerechtigheid opgeven

We hebben nu het oog op Filippenzen 3:10. Hieraan vooraf gaat: "opdat ik Christus moge winnen, en in Hem moge blijken niet een eigen gerechtigheid uit de wet, te bezitten, maar de gerechtigheid door het geloof in Christus, welke uit God is op grond van het geloof".

Paulus stelt hier de gerechtigheid uit het geloof in Christus tegenover de eigen gerechtigheid. Deze laatste wordt in de voorgaande verzen, 5-8, omschreven. Het zijn al die feiten en daden, die Paulus typeert als vertrouwen op het vlees. Het geloof in de gerechtigheid die Christus schenkt, verdraagt zich niet met het vertrouwen op en roemen in het vlees! Paulus heeft ^[65] die eigen gerechtigheid afgeschreven. Hij heeft haar prijs gegeven en houdt haar voor straatvuil. Hij heeft er iets anders voor in de plaats gekregen: opdat ik Christus moge gewinnen. Deze winst is uiteraard geschenk. Het is niet zo dat Paulus zijn eigen gerechtigheid als een soort koop prijs inruilt tegen de gerechtigheid van Christus. Wie de tekst zo zou uitleggen, maakt van de geschonken gerechtigheid toch nog weer een zelf verworven gerechtigheid. We willen niet zeggen dat deze geestelijke ruilhandel heden ten dage niet meer voorkomt. Zij is echter in strijd met wat Paulus bedoelt.

Het gaat niet om een gekochte, zich door ruilhandel eigengemaakte gerechtigheid. Het gaat om de gerechtigheid door het geloof in Christus. Dat wil zeggen: een door Christus verworven gerechtigheid, die we enkel als geschenk in het geloof kunnen aannemen.

Wat Paulus hier beschrijft is de geloofsbeleving van het met Christus gestorven en opgewekt zijn! "Want Christus is overgeleverd (dat is gestorven) om onze overtredingen en opgewekt om onze rechtvaardiging", Romeinen 4:25. Sterven met Christus is leren afzien van alle eigen gerechtigheid. Het is het prijs geven van alles waarop het vlees vertrouwt en waarin het vlees roemt. Al datgene wat we als kracht en verdienste beschouwden, prijsgeven, omdat het voor God geen betekenis heeft.

Met Christus opgewekt worden is leven door het geloof in Christus. Leven van Zijn gerechtigheid en van Zijn heiligheid.

Filippenzen 3 : 10

En nu komt de tekst waarom het ons vooral te doen is, vers 10: "Dit alles om Hem te kennen en de kracht Zijner opstanding, en de gemeenschap aan Zijn lijden, of ik aan Zijn dood gelijkvormig wordende, zou mogen komen tot de opstanding uit de doden."

Deze tekst is een nadere omschrijving van wat we ^[66] zojuist bespraken uit vers 8 en 9! Het gaat niet om iets nieuws! Het gaat om hetzelfde in andere woorden. Het gaat om de kennis van Christus. De gerechtigheid uit het geloof te bezitten en om Christus' wil alle eigen gerechtigheid prijs te geven - dat is Christus kennen.

Geen chronologische herhaling van de feiten uit Jezus' leven

Christus en de kracht Zijner opstanding. Naar onze gedachte mogen we ook zeggen: Christus in de kracht van Zijn opstanding. Het gaat niet om iets dat erbij komt. Het gaat

om de ontvouwing van de kennis van Christus.

Dan is het opmerkelijk dat de opstandingskracht van Christus zich demonstreert in de gemeenschap aan het lijden van Christus. Paulus noemt niet eerst de gemeenschap aan het lijden en daarop - chronologisch volgend - het aan Zijn dood gelijkvormig worden, met als perspectief het komen tot de opstanding uit de doden.

Neen, de opstandingskracht van Christus openbaart zich in de gemeenschap aan Zijn lijden, en in de gelijkvormigheid aan Zijn dood. Dit is een ongekend belangrijk gegeven. Er blijkt namelijk uit dat de kennis van lijden, sterven en opstanding bij ons niet is een chronologische herhaling van de feiten, die zich bij Christus hebben voorgedaan!

Sommigen zijn geneigd te zeggen dat op het vlak van de persoonlijke geloofsgeschiedenis of geloofsbeleving de heilsfeiten moeten worden herhaald. Dr. C. Graafland schrijft: "Wij zouden het misschien een pneumatologische herhaling van het christologisch-unieke heilsgebeuren kunnen noemen. Het is een herhaling van de heilsgeschiedenis, maar nu geprojecteerd op het scherm van de persoonlijke geloofsgeschiedenis dat vroeger de applicatio werd genoemd, de toepassing van de Geest van het heil" (34).

Naar onze gedachte moeten wij voorop stellen dat het ^[67] leven van de opstanding gekenmerkt wordt door de gemeenschap aan Christus' lijden en het gelijkvormig worden aan Zijn dood. Het is niet zo dat deze gemeenschap en dit gelijkvormig worden aan de dood van Christus voorafgaat aan de kennis van de opstandingskracht. Het is niet zo, dat eerst het ene moet plaatsvinden en dat er dan in tijdsorde (chronologisch) daarna pas plaats is voor de opstandingskracht en het opstandingsleven!

Zo is het wel bij Christus gegaan. Het gaat bij ons niet precies zo als bij Christus. Hij heeft het immers voor ons gedaan! Wij behoeven Zijn lijden en opstanding niet over te doen! Dat zou in strijd zijn met het driemaal herhaalde *eens*, of *eenmaal* of *eens voorgoed* uit Hebreeën 9. Van een herhaling kan dan ook geen sprake zijn! De herhaling sluit immers de chronologische volgorde in zich! Zelfs al wil men het verschil tussen Christus en ons duidelijk verdisconteren door te spreken van een *pneumatologische* herhaling, dan nog is de term niet geschikt. Want herhaling brengt in het nadoen, in het overdoen, de volgorde-problematiek mee.

Sterven is een gestalte van het opstandingsleven

Neen, wat Christus doet, is ons laten delen in de kracht van Zijn opstanding. Hij is - door genade en in het geloof - ons leven! Als het gaat over ons sterven met Christus, over de gemeenschap aan Zijn lijden en het Zijn dood gelijkvormig worden, dan zijn al deze uitdrukkingen een nadere karakterisering van het opstandingsleven in ons!

Dat leven is niet triumfalistisch alsof wij van overwinning tot overwinning voortschrijden, en alsof wij de zonde achter ons hebben gelaten. Dat leven wordt gekenmerkt door sterven en opstaan! Men herkent het opstandingsleven van Christus in de gelovigen mede aan het feit dat ze aan Zijn dood gelijkvormig worden. Met deze woorden wordt de aard van het opstandingsleven aangeduid.

^[68] Op dit punt verschilt Paulus radicaal van de dwaalleraars in de gemeente van Filippi. Zij kenden alleen het triumfalistische leven van steeds beter en steeds meer. Het opstandingsleven kenmerkt zich door de gelijkvormigheid aan de dood van Christus!

Deze tekenen van de dood zijn dus kenmerken van het leven. Het is eigenlijk een wonderlijke conclusie waartoe we mogen komen. Het gaat om leven, dat tegelijk doet sterven! Namelijk onze oude mens, het vertrouwen op onszelf en op vlees.

Calvijn zegt zo mooi: "Als hij van de onverdiende rechtvaardigheid gesproken heeft, welke wij door de wederopstanding van Christus verkrijgen en door het geloof bezitten, zo spreekt hij daarna van de oefeningen der godzaligen: en dat opdat hij niet schijne een ledig geloof voor te stellen, dat geen vruchten zou voortbrengen in het leven" (149).

"Zo dan wie door het geloof alle goederen van Christus is deelachtig geworden, die moet bekennen, dat hem deze roeping is voorgesteld, dat hij zijn ganse levenlang de dood van Christus gelijkvormig worde" (149).

Christus drukt Zijn beeld in ons af

In deze opmerking ligt terecht de gedachte opgesloten dat het aan Christus' dood gelijkvormig worden niet een bepaalde periode of fase is, waaraan een eind komt, om daarna in een andere fase van opstanding en triumfalisme over te gaan.

Neen, het sterven karakteriseert het opstandingsleven. Waarom? Omdat onze oude mens er is. Die moet sterven.

Het gaat dus niet om een herhaling van Christus' sterven en opstanding in ons bestaan, als fasen die we achter elkaar meemaken. Het gaat erom dat Christus, die ons leven is, Zijn beeld in ons afdrukt. Dat is het beeld van Zijn sterven én van Zijn opstanding. Niet als feiten die we herhalen moeten op het vlak van onze ^[69] persoonlijke geloofsgeschiedenis, maar als patroon, waarnaar ons leven wordt gemodelleerd!

Het aan Christus gelijkvormig betreft ook: aan Zijn dood gelijkvormig. Dat bewerkt Christus mede door het lijden om Zijnentwil.

Die gelijktijdigheid van sterven en leven brengt Paulus onder woorden in 2 Corinthe 4:10: "te allen tijde het sterven van Jezus in het lichaam omdragende, opdat ook het leven van Jezus zich in ons lichaam openbare. Want voortdurend worden wij, die leven aan de dood overgeleverd om Jezus' wil, opdat ook het leven van Jezus zich in ons sterfelijk vlees openbare".

Hier ontmoeten we diezelfde samenhang van sterven om te leven, waarover we in het begin van dit hoofdstuk schreven. Het opvallende is echter dat dit sterven voortgaat. Het eindigt niet, maar duurt ons hele leven. Het kan dus niet zo zijn dat het leven van Jezus zich pas in ons sterfelijke vlees kan openbaren, als we de dood van Jezus in onze geloofservaring achter ons hebben. Neen, het sterven is een aspect van het leven van Jezus in ons! Dat is zo, omdat Hij Zijn beeld in ons afdrukt. Dat beeld geldt zowel Zijn sterven als Zijn leven. Hij heeft het voor ons gedaan, en Hij heeft het ons voorgedaan.

Zo krijgt 1 Petrus 2:21 (over het voorbeeld van Christus dat Hij ons nagelaten heeft, opdat wij in Zijn voetstappen zouden treden) een geweldige actualiteit in de brieven van Paulus.

Het is niet alleen het lijden, maar ook de opstanding, die Christus ons als voorbeeld heeft nagelaten: opdat gelijk Christus uit de doden opgewekt is, ook wij in nieuwheid des levens zouden wandelen, Romeinen 6:4. Het voorbeeld zijn van Christus ziet op het patroon, waarnaar het nieuwe leven van Christus in ons gemodelleerd is.

Dat voorbeeld zijn is niet een kwestie van nadoen, navolgen in de zin van naäpen. Dat voorbeeld zijn komt altijd voor in een verband, waaruit duidelijk blijkt dat ^[70] Christus het voor ons heeft gedaan. In mijn boek "Geroepen tot heilig leven" heb ik daarop gewezen (119-125).

Calvijn over inwendige en uitwendige doding

Christus drukt Zijn beeld in ons af. Wij worden aan Hem gelijkvormig, dat is ook: aan Zijn sterven gelijkvormig. Calvijn herinnert eraan dat het sterven (de doding) van Christus dikwijls betekent de zelfverloochening, het laten varen van de begeerten van het vlees. Hier verstaat hij eronder de verdrukkingen die ten doel hebben de vergankelijkheid van de tegenwoordige wereld te bedenken.

Hij onderscheidt dan tussen een inwendige en een uitwendige doding. Hij noemt deze ook een direct en indirect gelijkvormig worden aan Christus. Met alle respect voor Calvijns helder inzicht in geestelijke onderscheidingen en voor zijn bijzondere fijngevoeligheid, als het erom gaat de geestelijke strekking van Paulus' woorden te

verstaan, zouden we zijn terminologie hier niet willen overnemen. Hij heeft wel gelijk dat druk van buitenaf, vervolging, laster, in één woord lijden, een middel kan zijn om onze oude mens te doen sterven. Wij zien in de uitdrukking deel hebben aan het lijden van Christus en aan Zijn dood gelijkvormig worden, niet enkel de druk van buitenaf, maar ook de uitwerking die dat in ons heeft. Het gewillig zijn kruis op zich nemen, het leren zwijgen als we gescholden worden, het zich zachtmoedig gedragen, terwijl er een explosie van haat rondom ons is, dat alles is heel direct, innerlijk aan Christus' lijden deel hebben en aan Zijn dood gelijkvormig worden, zoals Petrus dat ook beschrijft. Wel is het waardevol dat Calvijn in zijn uitleg oog heeft voor de speciale plaats van verdrukking en vervolging. Hij maakt duidelijk dat de gelovige, zachtmoedige verwerking daarvan een vorm is van het aan Christus' lijden gemeenschap hebben en aan Zijn dood gelijkvormig worden.

[71] Ook bij de uitleg van Filippenzen 3:10 spreekt Calvijn over een inwendige en uitwendige gemeenschap aan de dood van Christus. Tot de laatste rekent hij de doding van de uitwendige mens, die is het verdragen van het kruis. Dit lijkt ons nu juist een inwendige zaak; althans een inwendige verwerking van het dragen van het kruis.

We citeren Calvijn met instemming: "Dit is een gedurige bedenking der gelovigen, zolang zij op de aarde vreemdelingen zijn. Dit is een zeer uitnemende troost, dat wij in alle ellendigheden metgezellen des kruises van Christus zijn: zo wij Zijn leden zijn, opdat door verdrukkingen ons de weg open is tot de eeuwige zaligheid, gelijk op een andere plaats geschreven staat: zo wij mede sterven, zo zullen wij mede leven; zo wij mede lijden, zo zullen wij mede regeren (2 Tim. 2:11)" (150).

De betekenis van lijden om Christus' wil

Ook in 2 Corinthe 6:9 komen sterven en leven in een adem voor. Ze zijn er gelijktijdig.

In dit licht zullen we ook de uitspraak van Paulus over het aanvullen van wat ontbreekt aan het lijden van Christus, Colossenzen 1:24, mogen zien. In Galaten 6:17 schrijft hij dat hij de littekenen van Christus draagt, tekenen van het sterven van Christus, tot in zijn lichaam toe. Gelijkvormig worden aan de dood van Christus is een onderdeel van wat Paulus in Galaten 5:19 schrijft: Hij doorstaat opnieuw weën, totdat Christus in u gestalte heeft verkregen.

Het verrassende van al deze teksten is dat het lijden om Christus' wil een positieve plaats heeft in het leven van de gelovigen. Hun met Christus sterven en opstaan wordt niet het minst beleefd en gestimuleerd door dit lijden. Het heeft in elk geval een plaats in Christus' omgang met hen.

Wij voor ons vragen ons af of we tot dit lijden om Christus' wil ook niet al datgene moeten rekenen wat Christus aan gebrokenheid in deze wereld verdraagt [72] tot aan de dag van Zijn komst. Als Hij wederkomt wordt aan alle zonde, en ook aan alle gevolgen van de zonde een eind gemaakt. Dat Christus dat nu nog niet doet, hangt samen met Zijn geduld. "De Here talmt niet met de belofte, al zijn er die aan talmen denken, maar Hij is lankmoedig jegens u, daar Hij niet wil dat sommigen verloren gaan, doch dat allen tot bekering komen", 2 Petrus 3:9.

Christus verdraagt in Zijn geduld zondaren en de gevolgen van de zonden! Mogen we het moeten leven in een gebroken wereld niet zien als een stukje lijden, dat Christus nog verdraagt, en dat wij om Zijnentwil ook moeten verdragen?

Zo komt het slot van Romeinen 8: "noch dood noch leven, noch engelen noch machten, noch heden noch toekomst, noch krachten, noch hoogte noch diepte, noch enig ander schepsel" in een nieuw licht te staan, in het licht van: door dat alles gelijkvormig worden aan de dood van Christus!

Deze dood is gestalte van het leven, dat Hij in ons werkt. Wij behoeven de feiten niet chronologisch over te doen. Het zou tot absurde conclusies leiden.

Hij drukt Zijn beeld in ons af. Dat beeld omvat Zijn sterven en Zijn opstanding. Beide

gaan door zolang we leven - totdat Hij volkomen triumfeert, en ook de dood overwint. Dan laten wij ook het sterven door Zijn genade achter ons.

De genade vernieuwt. Dat nieuwe komt door de dood heen. De dood hoort er oorspronkelijk niet bij. Wij kunnen het opstandingsleven van Jezus niet ervaren, zonder aan Zijn dood gelijkvormig te worden - dat is de bevindelijke betekenis van met Christus gestorven zijn.

^[73] 6. HOUDT HET DAARVOOR

Onze positie

We willen nu nogmaals de vraag onder ogen zien, wat ten diepste de strekking is van de paulinische uitdrukking: met Christus gestorven en opgewekt zijn!

Er is in de voorgaande bladzijden veel over gezegd. Waarom dit alles opnieuw? Heeft er toch eigenlijk niet een verschuiving plaatsgevonden en wel in deze zin, dat de uitdrukking haar proclamatorisch karakter heeft verloren en verwoording van een ervaring is geworden? Is de nadruk in de uitleg niet verschoven van een verklaring die verwijst naar iets buiten ons, ten gunste van een uitleg, die alle nadruk doet vallen op wat wij beleven? Is dit eigenlijk niet het punt dat Herman Ridderbos op het oog had, toen hij de mystieke en ethische uitleg afwees, ja zelfs een dwaalspoor noemde, en toen hij zo nadrukkelijk pleitte voor de objectieve, heilshistorische uitleg?

Allerminst. Wij hebben er voortdurend op gewezen dat de uitdrukking: met Christus gestorven en opgewekt, de gelovigen verwijst naar het heil in Christus. We beginnen niet bij de gelovigen en hun ervaring. Het evangelie is prediking van de vreemde vrijspraak en de vreemde gerechtigheid. Wij moeten altijd naar Christus. Er is geen sprake van dat onze uitleg mensen naar zichzelf verwijst. Het gaat om Christus, om Zijn betekenis (in sterven en opstanding) voor ons!

We zeggen tegelijk dat de boodschap aangaande Christus een boodschap is omtrent Hem voor ons! Het is uitgesloten dat je kunt zeggen: ik ben met Christus gestorven, zonder dat je daar zelf bij betrokken bent. Ik zeg in de belijdenis: ik ben met Christus gekruisigd, ook iets over mijzelf. *Niet daarover hoe ik* ^[74] *tot Christus ben gekomen, niet hoe ik Hem gevonden heb, maar dat Hij mij gevonden heeft; dat Hij tot mij gekomen is; en dat Zijn kruis mijn dood en dat Zijn opstanding mijn leven betekent! Paulus voegt met name dit laatste er vaak direct aan toe! Het eerste laat hij zien, doordat hij herinnert aan wat de doop, waarom de gelovigen hebben gevraagd, afbeeldt!*

De uitspraken zijn dus geen objectieve heilshistorische uitspraken zonder meer, zonder relatie tot mij. Integendeel, ik spreek daarin uit wat Zijn sterven en opstanding voor mij betekent! Ik ben er zelf bij betrokken!

Staat deze uitleg niet bloot aan het gevaar dat ik hetgeen ten behoeve van mij met Christus is gebeurd, trek in de sfeer van het subjectieve, van de ervaring, op zo'n manier dat ik alleen nog maar over Christus kan spreken, voorzover en omdat ik het zelf ervaren heb? In dat geval zou het verkondigend en vrijsprekend evangelie beheerst worden door de overmacht van onze ervaring. Hoe zou dat ooit boven onze ervaring uitkomen? Hoe zou het ooit nog oordelend boven mijn leven kunnen staan?

Wij menen, dat dit verwijt volstrekt ten onrechte is. En wel, omdat wij de gelovigen nimmer naar zichzelf verwijzen, maar naar Christus, naar wat Hij voor ons heeft gedaan, en naar wat Hij in ons doet door Zijn Geest. Het is juist de Geest die wat toen en daar is geschied, voor ons tot pneumatische werkelijkheid maakt. Die pneumatische werkelijkheid is geen autonome instantie, geen werkelijkheid die wij zelf scheppen of waarover wij baas zijn! Die werkelijkheid is de werkelijkheid van het geloof.

Dat wil zeggen: het werkt en is werkzaam aanwezig, maar het is een werkelijkheid die we alleen hebben door het geloof in Jezus Christus. Alleen doordat en voorzover we geloven, delen we in deze werkelijkheid. We zijn en blijven dus altijd aangewezen op Jezus Christus, op Zijn dood en op Zijn opstanding. Ons ^[75] sterven en onze opstanding is alleen werkelijkheid, doordat en voorzover we door het geloof op Hem zijn betrokken!

Wij moeten voor ons sterven en onze opstanding altijd terug naar Hem. Het is niet zo dat wij met ons sterven en opstaan aan Zijn dood en opstanding inhoud of betekenis geven. Het is precies omgekeerd! Zijn sterven en opstaan werkt zich uit in ons. Door Hem sterft onze oude mens en staat de nieuwe op. *Wij zeggen iets over onszelf vanuit de relatie met Hem. We zeggen niet iets over Hem, vanuit wat wij zelf zijn of doen.* Wij

zeggen wel iets over Hem, namelijk datgene wat Hij tevoren heeft gezegd, dat Hij voor ons heeft gedaan; dat Hij ons dat door Zijn Geest toeigent - dat is: ik ben met Christus gekruisigd en opgestaan! Hij eigent het ons toe door Zijn Geest. Dan wordt het werkelijkheid voor ons! Het wordt onze werkelijkheid, maar alleen doordat en voorzover wij in Hem geloven. Wat ik nu nog in het vlees leef, dat leef ik door het geloof in de Zoon van God, Christus die ons leven is.

Praktische betekenis

Het is pneumatische realiteit, maar juist daarom geloofsrealiteit. Ik kan dus nooit op mijzelf zien los van Christus. Ik kan alleen over mijzelf spreken vanuit de geloofsverbondenheid met Hem.

Wat betekent dat heel praktisch? Dat ik niet als van een lijstje kan aflezen hoever ik met het sterven en met het opstaan ben gevorderd. Zou ik zo te werk gaan, dan zocht ik het toch weer in mijzelf. Dat was een vorm van eigengerechtigheid.

Die moet en wil ik juist afschrijven - om Christus te kennen. En wat betekent dit dan? Houdt het daarvoor dat gij wel der zonde dood zijt, maar Gode levend in Christus Jezus, onze Here (Rom. 6:11). Hier gebruikt Paulus de taal van de toerekening. Zo mogen wij ons zelf bezien. Dat is het radicale van de genade. Mijn ^[76] met Christus gestorven zijn hangt niet af van de mate waarin dat verwerkelijk is. Het hangt af van Christus' betekenis voor mij. Zijn betekenis hangt af van wat Hij belooft; van wat Hij zegt voor mij te willen zijn, van datgene wat Hij voor mij gedaan heeft.

Steeds moet ik terug naar Hem, naar Zijn woord en naar Zijn gerechtigheid - dat doende ben ik bezig te sterven. Dat is nu de dood van mijn oude mens in actu - metterdaad. En hopen op Zijn gerechtigheid, sta ik op, en leef ik, van Hem, van Zijn gerechtigheid. Zo is Christus mijn leven - als pneumatische werkelijkheid, door en in het geloof. Zo is Hij mijn deel en leef ik voor Hem. Dat is geloofswerkelijkheid, geloofservaring, met accent op beide woorden: geloof en ervaring.

We weten dat sterven en opstaan een voortgaand proces is. Daarom wordt in Romeinen 6:12 en 13 ook vermaand de zonde niet langer als koning te laten heersen, onze leden niet langer als wapenen der ongerechtigheid ten dienste van de zonde te stellen, maar juist ten dienste van God, als wapenen der gerechtigheid. Wie zou zeggen: de oude mens is gekruisigd en met Christus in de doop begraven - dus is hij dood, heeft hij afgedaan, en dus heb je met hem geen rekening meer te houden - hij zou doen alsof we nu al leefden in de tijd na Christus' wederkomst. Alsof we niet meer uit geloof hoefden te leven, maar reeds uit aanschouwen. Die tijd komt wel, maar is er nog niet.

Paulus heeft in verschillende gemeenten en in verschillende brieven te maken gehad met zulke triumphalistische opvattingen. Deze dwaalleer komt neer op vijandschap tegen het kruis van Christus. Zie hiervoor vooral Filippenzen 3:18. Waar komt die vijandschap uit? Hun god is hun buik, hun eer stellen zij in hun schande. Zij zijn aardsgezind, in tegenstelling tot leven als burgers van het rijk van de hemel. Daarom is hun einde het verderf.

Waarom zijn zij nu juist vijanden van het kruis? ^[77] Omdat zij het kruis in hun leven niet afgedrukt willen zien worden. Hun levenspatroon is niet dat van gemeenschap aan het lijden, niet dat van het aan Christus' dood gelijkvormig worden. Het is het levenspatroon van de mens die op vlees vertrouwt en in eigen gerechtigheid roemt.

Paulus is daarvan bekeerd, juist door de gerechtigheid die Christus met Zijn sterven heeft verworven. Het sterven van Christus is er niet alleen om gerechtigheid te verwerven. Het is er ook als patroon voor het opstandingsleven. Het nieuwe leven met Christus is een leven onder het kruis. Wie dat patroon in zijn leven niet wil, is metterdaad een vijand van het kruis.

Nog niet volmaakt

Het is opmerkelijk, dat Paulus juist op Filippenzen 3:10 en 11 de woorden van vers 12 laat volgen: Niet dat ik het alreeds verkregen heb of reeds volmaakt zou zijn! De gelijkvormigheid aan Christus' dood en de gemeenschap aan Zijn lijden zijn geen ervaringen die af zijn, waar een punt achter staat. Integendeel. Juist als het kruis in je leven afgedrukt wordt, blijkt hoe taai het verzet is. De oude mens sterft niet in één dag en niet in één keer. Hij blijft taai! Het blijft een strijd van de Geest tegen het vlees (Galaten 5:13-26). Dus nog niet volmaakt. En daarom ook geen zekerheid? Ja, Paulus heeft wel zekerheid. Die ligt niet in hem zelf, niet in wat hij ondervond of heeft bereikt. Die zekerheid ligt in het gegrepen zijn door Jezus Christus! In de radicale afrekening met zonden en schuld, met dood en duivel, en met het aan het licht gebracht zijn van onvergankelijk leven (2 Tim. 1:10). Dat weet hij door het evangelie.

Het zal niet toevallig zijn dat hij zich aan het begin van de brief aan Timotheüs presenteert als een apostel van Jezus Christus door de wil van God *naar de belofte des levens* in Christus Jezus (1:1).

Paulus jaagt naar de volkomenheid. Dat jagen is ^[78] alleen mogelijk door te vergeten wat achter hem is. Uiteraard niet door het kruis van Christus te vergeten, maar door zijn eigen schuld, zonde en oude leven te vergeten. Hij is gestorven met Christus!

De Geest is de garantie

Hij weet zeker dat Christus hem gegrepen heeft. Christus maakt Zijn werk af. De pneumatische werkelijkheid - "indien de Geest van Hem die Jezus uit de doden heeft gewekt in u woont" - draagt de garantie in zich dat ook onze sterfelijke lichamen uit de doden worden opgewekt (Rom. 8:11). De *garantie ligt niet in onze ervaring*, maar *in de Geest, die ons het heil in Christus deelachtig maakt!* Wie van dat heil nu deelgenoot is, zal het eenmaal in volle omvang en heerlijkheid genieten.

Het is opmerkelijk dat in Filippenzen 3 tweemaal over gelijkvormigheid gesproken wordt: de eerste keer over gelijkvormig gemaakt worden aan de dood van Christus; de andere maal over het gelijkvormig gemaakt worden van ons vernederd lichaam, aan het verheerlijkt lichaam van Christus.

Er is verband tussen beide! We hebben voor ons lichaam geen verheerlijking te verwachten, als we hier niet iets kennen van het aan Christus' dood gelijkvormig worden! De relatie tussen die twee is even nauw als de hierboven beschreven samenhang tussen sterven en leven! De opstanding komt definitief in het uur van de wederkomst, als vervulling van de verwachting van onze Verlosser (3:20). De verandering die dan plaatsvindt is de ingang tot de heerlijkheid van het nieuwe leven, en tot de opstanding met een verheerlijkt lichaam: in alle opzichten aan Christus gelijkvormig (3:21; vgl. Joh. 6:40, 45, 54!).

Zo kunnen we ook begrijpen dat Paulus spreekt over het afleggen van de oude mens, en het verjongd worden door de Geest van uw denken en het aandoen van de nieuwe mens, Efeze 4:21 v.! Dat is een gebeuren in ^[79] de tegenwoordige tijd. De praktische toespitsingen wijzen erop dat het gaat om het nieuwe leven dat zich voltrekt in de strijd tegen de zonde! Het is een pneumatische werkelijkheid in het heden. De grond daarvan, de oorzaak ervan rust in het verleden, in Jezus Christus: Gij geheel anders. Gij hebt Christus leren kennen, 3:20. Dat is: gij zijt door Christus gegrepen (Fil. 3:12). Daarin ligt de zekerheid voor de toekomst. De pneumatische werkelijkheid van het afleggen van de oude mens en het aandoen van de nieuwe mens heeft een perspectief. Het is geen eindeloos heen en weer, geen onzeker ja en dan weer neen! Integendeel, door deze Geest zijt ge verzegeld tegen de dag der verlossing (4:30). Die Geest volvoert zijn werk. Zo zeker als Christus eens voorgoed voor de Zijnen gestorven is, zo zeker zal ook de Geest de verlossing voltooien. Hij is in dienst van de Vader en van de Zoon. Tot hun eer zal Hij ons vernederd lichaam aan het verheerlijkt lichaam van Christus gelijkvormig maken. Met deze zin heb ik de boodschap van Filippenzen 3:20v. en Romeinen 8:11

onder één noemer gebracht.

In het geloof kunnen we zeggen dat we de oude mens afgelegd en de nieuwe mens aangedaan hebben, zoals Paulus daar over spreekt in Colossenzen 3:10. Dat afgelegd en aangedaan hebben is geen werkelijkheid, alsof we reeds na de wederkomst van Jezus leefden. Neen, het is wel werkelijkheid, een werkelijkheid in en door de Geest, die het uit Jezus neemt en het ons door de verkondiging toeëigent (Joh. 16:15). De zekerheid van sterven en opstaan ligt niet in onze ervaring, maar in Jezus Christus. Hem te kennen, dat is zijn opstandingskracht te kennen, betekent sterven en opstaan als persoonlijke werkelijkheid te beleven! De zekerheid rust in Hem. *Hij blijft niet buiten ons. Hij komt in ons! Christus leeft in mij en drukt het patroon van Zijn dood en van Zijn leven in mij af.* Ik behoeft het lijden, sterven en de opstanding van Christus niet over te doen. Ik zou het ook niet kunnen. Geen herhaling, ^[80] zelfs geen pneumatische herhaling, maar wel toeëigening, wel delen in de vrucht. Die vrucht is tweevoudig en voortgaand, sterven en opstaan.

Past Zondag 33 bij Paulus?

Nu nog eenmaal terug naar Zondag 33 van de Catechismus. Is de bekering daar juist omschreven? Ons antwoord is volmondig ja. We voegen er wel iets aan toe. Zondag 33 mag niet op zichzelf gesteld worden en geïsoleerd besproken of bekeken worden. We herinnerden eraan dat Christus het grote Subject is in antwoord 86. Het afsterven van de oude mens en het opstaan van de nieuwe mens is alleen mogelijk doordat Christus ons door Zijn Geest tot Zijn evenbeeld vernieuwt. Hoe trefzeker is dat geformuleerd. Afsterven en opstaan zijn ook in de Catechismus inhoud van het vernieuwd worden naar het beeld van Christus; van het aan Christus gelijkvormig worden. Dat het in afsterven en opstaan beide om het leven van Christus, of om Christus Zelf in ons, gaat, blijkt daaruit dat dit in het derde deel aan de orde komt.

Dat gaat niet zonder bekering, niet zonder afsterven en opstaan. Zij zijn geen voorwaarden die vervuld moeten worden. Zij zijn in ons bestaan zelf gestalten van het heil. Daarom kunnen we door afsterven en opstaan, als door de vruchten ook verzekerd worden van ons geloof.

Het geloof is een levend geloof, want ik deel bevindelijk in de ervaring, in het sterven en opstaan van Christus!

Ik ervaar dat in de waarachtige bekering, die mij niet naar mezelf verwijst, en nog minder mij van Christus aftrekt, maar die me juist op Christus richt en aan Hem bindt. In geloof en bekering ervaar ik het deel hebben aan Christus' sterven en opstaan. Alleen zo, en niet als verwoording van een objectieve heilshistorische uitspraak, kan ik zeggen: Ik ben met Christus gestorven en opgestaan!

^[81] Het is de verwoording van het geloof als pneumatische werkelijkheid dat Christus in mij leeft en ik door Hem. Dat is sterven en opstaan. Met Christus gestorven en opgestaan zijn kan niet zonder waarachtige bekering!

[82] 7. DE TROOSTER ZAL ALLES LEREN EN INDACHTIG MAKEN

Praktische samenvatting

In dit slothoofdstuk willen we het voorgaande praktisch samenvatten. Met praktisch bedoelen we: voor de praktijk van het persoonlijke geloofsleven.

Het is ons duidelijk geworden, dat aan de uitdrukking "met Christus gestorven en opgewekt" een persoonlijke kant zit. We kunnen er niet maar objectiverend over spreken, alsof de uitspraak alleen het verleden betreft. Wie deze woorden in de ik-vorm uitspreekt, zegt ook iets over zichzelf. Hij zegt iets over de betekenis van Christus, doordat hij spreekt over wat in het licht van de feiten van Christus met hemzelf is gebeurd.

Hier ligt de kern van het vraagstuk. Hoe kunnen we over wat toen met Christus is gebeurd iets zeggen in de tegenwoordige tijd? Hoe kunnen we het toen geschiedde vandaag actualiseren, zonder aan de betekenis van wat met Christus is gebeurd, te kort te doen?

Het gaat om het aloude vraagstuk: wie over zichzelf spreekt, doet gemakkelijk te kort aan de historische objectiviteit van wat Christus heeft ondergaan en gedaan. Wie zichzelf er buiten laat, spreekt afstandelijk en enkel (heils)historisch.

De oplossing van dit probleem ligt in de Heilige Geest. Onder het schrijven van de voorgaande hoofdstukken heeft mij steeds voor ogen gestaan wat Christus zegt over de Heilige Geest als Trooster. Een enkele maal heb ik op een van die teksten uit het evangelie naar Johannes al gezinspeeld. De vaak gebruikte uitdrukking "pneumatische werkelijkheid" ziet op ditzelfde gegeven.

[83] *De Trooster: met, bij en in u*

Nu willen we graag heel duidelijk ingaan op de plaats en het werk van de Heilige Geest. We doen dat door de teksten waarin Hij de Trooster wordt genoemd te verbinden met het in de voorgaande hoofdstukken besproken heil. Met instemming zij verwezen naar het deeltje van professor W. van 't Spijker, gepubliceerd in deze zelfde serie over "De Heilige Geest als Trooster".

In Johannes 14:16 en 17 wordt gezegd, dat de Trooster *met u, bij u en in u* zal zijn! De drie voorzetsels wijzen op Zijn werkelijke aanwezigheid. Ze karakteriseren tegelijkertijd die aanwezigheid. Zijn aanwezigheid is van vertrouwelijke aard. Zij strekt tot bescherming en biedt hulp. Zij betekent kracht.

Er zit ook vanwege het gebruik van het werkwoord *blijven*, de gedachte in van duurzaamheid en trouw, van overwinning en van overbrugging van de afstand! Tenslotte wordt van de Geest gezegd, dat Hij in hen zal zijn. Deze beide karakteriseringën hebben alles met elkaar te maken. De Geest komt in de gelovigen. Hij bewoont hen en doet Christus tegenwoordig zijn (Efeze 3:16v.). Zo overbruggt Hij de afstand tussen de hemel en de aarde, tussen het verleden en het heden. De Geest is het geheim ervan dat wat Christus op Golgotha onderging en wat Hij op Pasen ontving (dood en leven) in het heden eigendom wordt van de gelovigen, eigendom in de zin van werkelijkheid in hun geloofservaring. Doordat de Geest de afstand overbruggt, hoeven we niet te vrezen voor identificatie. Christus is en blijft Christus, de Verhoogde Here! De gelovigen smelten niet samen met Christus. Er gebeurt wel iets met hen, namelijk dat de Geest van Christus in hen komt. Dat verandert hun leven, hun bestaan. Zij krijgen een betrekking tot Christus. De eenwording met Christus betekent niet de opheffing van hun subject-zijn; nog minder een vorm van vergoddelijking. Het betekent: met heel hun zijn op Christus betrokken te zijn door het in-werk van de Heilige Geest.

[84] *De Geest overbruggt de afstand*

De Geest is er de Bewerker van, dat wat toen met Christus is gebeurd, nu ook van hen

geldt. De Geest doet hun oude mens sterven en de nieuwe mens opstaan! Dat is de uitwerking van de heilsfeiten in hun leven. De Geest overbrugt de afstand van al de eeuwen. Hij betreft de gelovigen op het gebeuren van Goede Vrijdag, Pasen en Hemelvaart, doordat Hij Christus op hen betreft. Wat Christus heeft ondergaan en gedaan, is uitgangspunt van alles. Dat is de Bron van alle heil. Dat blijft de feitelijkheid, waarop zij steeds terugvallen.

Christus komt als Degene Die voor hen stierf en opstond, in hun leven. De Heilige Geest brengt het leven van Christus in hen. Dat betekent dat de Geest hun oude mens doet sterven - in een voortgaand proces! Omdat ze door de geloofsrelatie met Hem gestorven zijn, is daar het voortgaande sterven van hun oude mens! De continuïteit van de tegenwoordigheid van de Geest bergt in zich de voortgang van het sterven van hun oude mens. De Heilige Geest verwerkelijkst de opstanding van Christus in hen door het voortgaande opstaan van hun nieuwe mens.

De Geest overbrugt de historische afstand tussen toen en nu. Daarom ligt in de uitdrukking "ik ben met Christus gestorven en opgestaan" zowel de feitelijkheid van toen opgesloten, als de beleving van de betekenis ervan in het heden!

Toeëigening door de Geest

Met deze zin is ook gezegd dat ons sterven (het sterven van de oude mens) niet hetzelfde is als Christus' sterven. Datzelfde geldt voor ons opstaan! Zijn sterven wordt in ons niet overgedaan! De vrucht ervan wordt naar ons overgebracht en op ons toegepast. Vandaar dat ons sterven en opstaan niet hetzelfde is als Christus' sterven en opstaan. Wat ons overkomt, geschiedt uit kracht van wat met Christus is gebeurd. En anderzijds: ^[85] wat met Christus is gebeurd, is bedoeld om in ons leven effect te hebben. Het is de Heilige Geest die de heilsfeiten zo in ons leven effectueert dat door de kracht van Christus' dood onze oude mens sterft; en ook dat door Zijn opstanding onze nieuwe mens opstaat!

Wat met Christus is gebeurd omvat de verwerving van het heil. De Geest past dat verworven heil - dat is Zijn leven als loon op Zijn lijden en sterven - zo toe, dat ook wij het leven ontvangen! De Geest werkt in ons het leven van Christus, alleen door tegelijkertijd ons te doen sterven! Onze oude mens sterft niet eerst voordat het leven van Christus in ons komt. De oude mens sterft uit de kracht van Christus' leven. Hier zien we duidelijk het verschil tussen heilsverwerving en heilstoepassing. In de verwerving gaat de dood aan het leven vooraf. In de toepassing is de dood vrucht van het leven van Christus, en is de afsterving van de oude mens gelijktijdig de keerzij van de opstanding van de nieuwe mens. De Heilige Geest bewerkt dat.

"Onderwijs door herinnering"

Met het voorgaande hebben we onder woorden gebracht wat Christus als het werk van de andere Trooster (Joh. 14:16) toezegt: "Die zal u alles leren en te binnen brengen wat Ik u gezegd heb" (Joh. 14:26). Van 't Spijker bespreekt deze tekst terecht onder het kopje "Onderwijs door herinnering" (blz. 25).

Dit onderwijs door herinnering doet ons denken aan de oudtestamentische uitdrukking de daden des HEREN gedenken. Het gaat maar niet om het bijwonen van een geschiedenisles, door het verhaal uit het verleden aan te horen. Het herdenken van die daden is voor de gelovige Israëliet juist in dagen van aanvechting en wanhoop een bron van kracht. Hij zoekt te leven uit de kracht van God in het verleden aan Israël betoond. Hij put hoop en moed uit het feit dat Israëls God vandaag nog Dezelfde is.

^[86] Indachtig maken betekent dat de Geest de kracht en de betekenis van de feiten en woorden uit Jezus' leven ons doet kennen. Met dat kennen is bedoeld het gelovig onderkennen, het persoonlijk erkennen en zo in de vrucht ervan delen.

De daden des Heren in het leren sterven en opstaan van Jezus Christus zijn niet maar objectieve gebeurtenissen uit het verleden, die in een geschiedenisboekje vermeld

worden. Ze zijn heilsfeiten. Dat wil zeggen: bedoeld om als bron van heil door latere generaties gekend en beleefd te worden. Het is de Geest die mensen in het heden heil doet ervaren, door hen op de feiten uit het verleden betrekking te geven. De Geest laat de feiten staan, terwijl Hij het erin opgesloten heil aan de gelovigen toeïgnt. Die toeïgning is zo reëel en zo persoonlijk, dat zij kunnen zeggen: ik ben met Hem begraven en opgestaan! In die verbinding ligt de vastheid van het feit in het verleden en de kracht ervan voor de gelovigen in het heden.

Het is om deze reden dat de Trooster tot drie keer toe de Geest der waarheid wordt genoemd (Joh. 14:17; 15:26; 16:13). Het gaat om de Waarheid, die Jezus Christus Zelf is (14:6). De Geest doet ons de betekenis van de waarheid van Jezus Christus, ons in Zijn Woord geopenbaard, kennen. Hij doet er ons in delen. De weg naar de volle waarheid (16:13) leidt langs de belijdenis en de beleving: Ik ben met Christus gestorven en opgestaan!

Dat te zeggen is vrucht van de Heilige Geest. Niemand kan Christus belijden dan door de Heilige Geest (1 Cor. 12:3).

Kennen van zonde en schuld

En nu tenslotte: Wat is het afsterven van de oude mens? Het is de erkenning van onze zonde en schuld voor Gods aangezicht. Het is inzicht in het wezen van de zonde als opstand, eigenzinnigheid, als dwaasheid voor God, en als een daad, waarop als straf de dood staat.

[87] Dit afsterven - uit de kracht van Jezus' opstandingsleven - is ook het hartelijke berouw over wat wij tegen God hebben misdaan. De innerlijke droefheid dat we God door onze zonden vertoornd hebben en ons zelf het oordeel van de dood waard hebben gemaakt! In het berouw worden we innerlijk losgemaakt van de zonde! Berouw dat ons met de zonde doet heulen is geen oprecht berouw. Hoe zou zulk berouw vrucht zijn van het leven van Christus!

De oprechtheid van berouw wordt dan ook herkend aan het haten en vlieden van de zonde! Men bedenke dat deze werkwoorden in hun negatieve strekking een teken van het leven zijn. Immers, wie de zonde liefheeft en daarin geestelijk dood is (Efeze 2:5), heeft geen afkeer van de zonde. Hij koestert ze en praat ze goed. Hij leeft ermee, omdat hij ze liefheeft.

Het leven van Christus betekent de dood aan de zonde, ook in ons. Daarom is het sterven van de oude mens alleen te zien als openbaring van het leven van Christus in ons. Het kan dan ook niet blijven bij: ik ben met Christus gestorven. Het kan niet zonder het vervolg: ik ben met Christus opgewekt. Aan een dode Christus heeft geen mens wat. Een gestorven oude mens is God niet aangenaam. Het gaat om het leven met Christus. Het gaat erom dat Christus mijn leven is.

Vreugde in God de Vader

Dat leven is gericht op God, op Zijn heilige wil en wet. Niet wettisch, alsof het om louter woorden gaat. Het gaat om God Zelf, om de vreugde in Hem, om de blijdschap van het bij Hem thuisgekomen zijn! "Want mijn zoon hier was dood en is weer levend geworden, hij was verloren en is gevonden" (Luc. 15:24).

De vreugde in de Vader is ook vreugde in Zijn wil, woord en wet! De zoon wilde Vaders wil weer doen als knecht, als slaaf. De verrassing is dat hij weer als zoon werd aangenomen! Zo deelt hij in vaders liefde en [88] bezit. Zo is vaders wil weer wet voor hem. Dat werkt de Heilige Geest. Vanwege de vreugde in God is er ook de liefde tot des Vaders Woord en wet.

Zo komt de mens Gods weer openbaar (Col. 1:28; 2 Tim. 3:17). Mens Gods wordt men alleen door het aan Christus gelijkvormig worden. Het lijden en de dood van Christus worden in ons afgedrukt. Het gaat niet buiten het voortdurend sterven om! Op dit punt

stond Paulus diametraal tegenover de dwaalleraars in Rome, Colosse en Filippi. Zij wilden niet de dood noch het sterven. Daarom werden ze vijanden van het kruis genoemd. In hun wettische, formalistische of explosief wellustige levenswandel komt het verschil duidelijk openbaar!

Voor Paulus betekent dat sterven ook het lijden van Christus in zich meedragen. Vervolging en druk, benauwdheid, honger en gevaar - het behoort alles bij het leven in de gemeenschap met de Gekruisigde. Paulus kan het aan, omdat Christus zijn leven is. Dan zijn er ook de tekenen van Zijn dood in Paulus' aardse leven. Zo is hij gelijkvormig geworden aan de opgestane Christus! Het leven van Christus openbaart zich ook daar, of liever juist daar, en met te meer kracht, waar het sterven van Christus zich manifesteert. Het is een gewonnen zaak. Het leven is er, onoverwinnelijk en uit kracht daarvan is er ook de dood van de oude mens!

Het uitzicht

Waarop loopt dat uit? Op het gelijkvormig worden van ons nieuwe lichaam aan het verheerlijkte lichaam van Christus! Zolang die gelijkvormigwording niet is voltrokken, leven wij nog midden in de dood. In de letterlijke zin van het woord! De dood houdt nog huis en heeft nog heerschappij, hoewel onder de heerschappij van Christus, 1 Corinthe 15:25v.

De dood van onze oude mens is nog niet voltooid, zolang wij nog in dit lichaam zijn. Vandaar ook de ^[89] uitdrukking: "Wie zal mij verlossen uit het lichaam dezes doods?" Romeinen 7:24. Het wil niet zeggen dat de zonde in het lichaam haar oorsprong vindt. Paulus bedoelt wel te zeggen, dat de zonde zich van het lichaam bedient (vgl. Rom. 6:12, 19). De radicale en totale gelijkvormigwording aan Christus is alleen te verwachten door de dood van ons lichaam heen. Zolang het zover nog niet is, hebben wij op aarde te leven uit de werkelijkheid van de Geest, die ons aan Christus gelijkvormig maakt - zodat wij mogen zeggen: met Christus gestorven en opgestaan!

Het geheim van ons thema is Christus en de Geest. De Geest die het uit Christus neemt en het ons toeigent. En Christus die door Zijn Geest Zijn leven en Zijn dood in ons afdrukt!

De overdenking van dit thema kan niet zonder het uitzicht op én de roep om het volkomen aan Christus gelijkvormig gemaakt worden, ook aan Zijn verheerlijkt lichaam.

Vandaar dat Paulus op de vraag: wie zal mij verlossen uit het lichaam dezes doods, laat volgen - het is of hij zichzelf het antwoord geeft -: Gode zij dank door Jezus Christus, onze Here!, Romeinen 7:24v. "Als Christus verschijnt die ons leven is, zult ook gij met Hem verschijnen in heerlijkheid."

Deze heerlijkheid is voluit trinitarische werkelijkheid. "Wanneer alles Hem onderworpen is, zal ook de Zoon Zelf Zich aan Hem onderwerpen, die Hem alles onderworpen heeft, opdat God zij alles in allen", 1 Corinthe 15:28. Dat is het uitzicht op de voleinding van het aan Christus gelijkvormig zijn!

[90] LITERATUURLIJST

G.C. Berkouwer, *Geloof en rechtvaardiging*, Kampen 1949.

Calvijns commentaren worden geciteerd in de vertaling van D.J. de Groot, Amsterdam Bottenburg 1950 (Romeinen); en verder in de bekende serie De Groot Goudriaan - Kampen, vertaling A.M. Donner.

Richard B. Gaffin jr., *The Centrality of the Resurrection. A Study in Paul's Soteriology*, Grand Rapids 1978.

J. van Genderen, *Het praktische syllogisme - De sluitrede des geloofs*, Alphen aan den Rijn 1954.

C. Graafland, 'Het luisterend kennen van God', in: C. Aalders e.a., *Luisterend Levend*, 's-Gravenhage 1971, 23-61.

S. Greijdanus, *De brief van den apostel Paulus aan de gemeente te Romeinen I*, Amsterdam 1933.

H.N. Ridderbos, *Aan de Romeinen*, Kampen 1959.

H.N. Ridderbos, *Paulus. Ontwerp van zijn theologie*, Kampen 1965.

W. van 't Spijker, *De Geest als Trooster. De Parakleet-teksten bij Johannes*, Goudriaan-Kampen 1986.

W.H. Velema, *De geestelijke groei van de gemeente*, Kampen 1966.

[91] W.H. Velema, *Geroepen tot heilig leven*, Kampen 1985, 1988².

W.H. Velema, *Wet en Evangelie*, Kampen 1987.